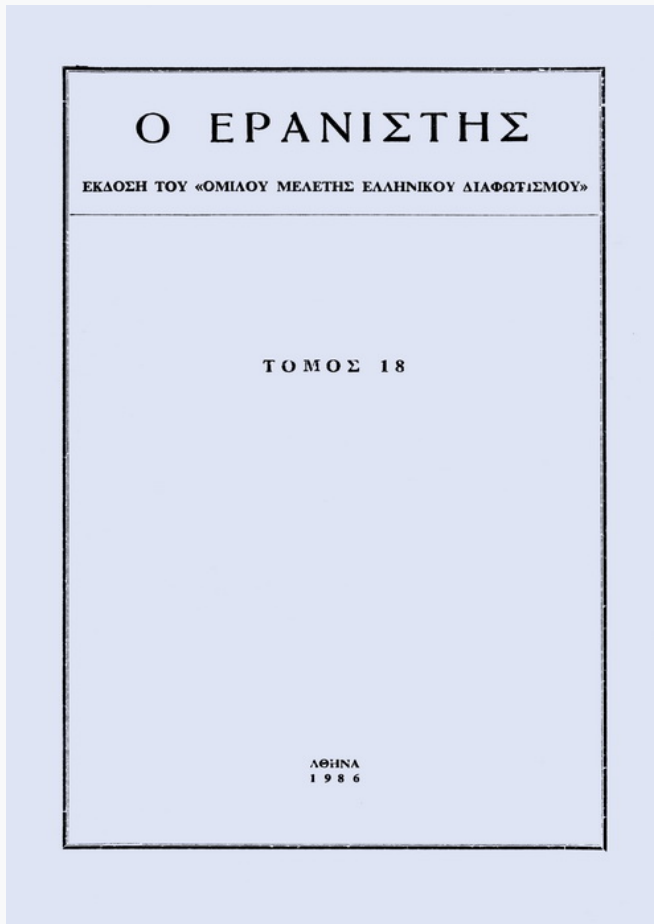

The Gleaner

Vol 18 (1986)

**Ανέκδοτα στοιχεία για τον Καισάριο Δαπόντε
από το χειρόγραφο Βυτίνας αριθ. 1**

Γιώργος Κεχαγιόγλου

doi: [10.12681/er.285](https://doi.org/10.12681/er.285)

To cite this article:

Κεχαγιόγλου Γ. (1986). Ανέκδοτα στοιχεία για τον Καισάριο Δαπόντε από το χειρόγραφο Βυτίνας αριθ. 1. *The Gleaner*, 18, 35–56. <https://doi.org/10.12681/er.285>

ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΑΙΣΑΡΙΟ ΔΑΠΟΝΤΕ ΑΠΟ ΤΟ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟ ΒΥΤΙΝΑΣ ΑΡΙΘ. 1

Στον Κ. Θ. Δημαρά για την ενθάρρυνση της έρευνάς μου στο Παρίσι

Η ερευνητική συγκομιδή του τελευταίου αιώνα γύρω από τη ζωή και το έργο του Καισάριου Δαπόντε¹ φαίνεται σήμερα, σε γενικές γραμμές, ανεπαρκής για μια ικανοποιητική μελέτη των ζητημάτων που αφορούν την παραγωγή του συγγραφέα, τη σημασία και την εμβέλειά της μένει ακόμα να γίνουν πάρα πολλά².

Η καθυστέρηση της έρευνας είναι εμφανής και σε μείζονα προβλήματα. Αυτό δεν σημαίνει, βέβαια, ότι είναι χωρίς χρησιμότητα οι επιμέρους τομές στο γνωστό ή στο ανέκδοτο υλικό που αφορά τον Δα-

---

Ορισμένα στοιχεία της εργασίας αυτής παρουσιάστηκαν στην ανακοίνωσή μου στο Β' Διεθνές Συνέδριο Θεσσαλικών Σπουδών (Λάρισα-Βόλος, 17-21.9.1980) «Ερευνητικές προοπτικές για το έργο του Καισάριου Δαπόντε, και ο κώδικας Βυτίνας αριθ. 1».

1. Η κύρια βιβλιογραφία μπορεί να συγκεντρωθεί με βάση τα εξής νεότερα δημοσιεύματα: Ν. Camariano, «Constantin Dapontès et les principautés roumaines», *Revue des Etudes Sud-Est Européennes* 8 (1970) 481-494· Ε. Σουλογιάννης, *Cesario Daponte e la sua opera «Φανάρι Γυναικῶν»*, Roma 1973-1974, κυρίως σ. θ' -ια'· V. Cerenzia, «Dapontes traduttore di Luciano», *Rivista di Studi Bizantini e Neellenici* 12-13 [22-23] (1975-1976) 161-173· Γ. Α. Γαλίτης, «Άγνωστος αυτόγραφος κώδιξ του Κωνσταντίνου-Καισάριου Δαπόντε», *ΕΕΘΣΘ* 20 (1976) 1-54· Γ. Κεχαγιόγλου, *Κριτική έκδοση της Ιστορίας Πτωχολέοντος. Θέματα υστεροβυζαντινής και μεταβυζαντινής λογοτεχνίας*, Θεσσαλονίκη 1978, σ. 249-253, καθώς και τις τρέχουσες βιβλιογραφίες της νεοελληνικής φιλολογίας (Γ. Θ. Ζώρας-Φ. Κ. Μπουμπουλίδης, *Βιβλιογραφικόν Δελτίον Νεοελληνικής Φιλολογίας*, τεύχ. 1-7 (=1959-1965), Αθήνα 1960-1967· Φ. και Γλ. Μπουμπουλίδου, *Βιβλιογραφία Νεοελληνικής Φιλολογίας*, τεύχ. 1-2 (=1974-1978), Αθήνα 1979-1981 κ.ά.).

Από την παλαιότερη βιβλιογραφία για τον Δαπόντε, από το 2. μισό του 19. αιώνα κ.ε., αρκεί να σημειωθούν οι δοκιμές των Γ. Σοφοκλέους (1863, 1880), Κ. Σάθα (1868-1872), Α. Paradorol-Calimah (1876), Μ. Γεδεών (1878 κ.ε.), C. Erbiceanu (1887-1888 κ.ε.), και, κυρίως, οι βιβλιογραφικές, βιογραφικές και εκδοτικές προσπάθειες του E. Legrand (1880 κ.ε.). Επίσης, οι μεταγενέστερες μελέτες των Ευδόκιμου Ξηροποταμιού (1926), Δ. Π. Πασχάλη (1935), Γ. Δεληγιάννη (1936) και Ν. Βέη (1942-1944).

2. Ανάπτυξη της σημερινής κατάστασης της έρευνας και των επιθυμητών κατευθύνσεων της επιχειρείται στο άρθρο μου «Ερευνητικές προοπτικές για τον Καισάριο Δαπόντε και το έργο του» (υπό δημοσίευση).

πόντε. Αρκετά ωφέλιμα στοιχεία μπορούν να προκύψουν, π.χ., από την έστω και αποσπασματική ανακοίνωση αδιερεύνητων πηγών και από τον συνδυασμό τους με τα γνωστά βιογραφικά και εργογραφικά δεδομένα του Δαπόντε.

Αυτό τον στόχο έχει, εδώ, η παρουσίαση και ο σχολιασμός τμήματος των περιεχομένων του σύμμικτου χφ αριθ. 1 της Κοινοτικής Βιβλιοθήκης της Βυτίνας στην Αρκαδία (παλαιότερα, στη Βιβλιοθήκη της Ελληνικής Σχολής Βυτίνας).

Το χφ έχει περιγραφεί, με πολλές ατέλειες και λάθη, από τον Β. Χ. Χαραλαμπίδου³. Υπάρχει και αδημοσίευτη, λεπτομερής περιγραφή του Λ. Πολίτη⁴. Με τη βοήθεια της περιγραφής αυτής και με βάση τις φωτογραφίες του χφ⁵ προχώρησα ήδη στη δημοσίευση ορισμένων διορθώσεων, διευκρινίσεων και παρατηρήσεων για το χφ και τα περιεχόμενά του⁶.

Το χφ περιέχει ποικίλα δαποντικά και μη δαποντικά κείμενα. Τα πρώτα είναι αυτόγραφα και γράφτηκαν σε διάφορες χρονικές περιόδους, ήδη από τα χρόνια της πρώτης διαμονής του Δαπόντε στις Παραδουνάβειες Ηγεμονίες (1731-1746), κυρίως, όμως, από το 1746-1747 ως τουλάχιστον το 1779⁷. Τα τελευταία είτε είναι αντιγραμμένα από τον Δαπόντε είτε ανήκουν σε άλλους γραφείς (τα περισσότερα από τα κείμενα της δεύτερης κατηγορίας πρέπει να χρονολογούνται πριν από το 1746-1747, ή πριν από το 1753, οπότε απαρτίστηκε οριστικά ο κώδικας, με συστάχωση ανεξάρτητων χειρόγραφων τμημάτων και σπα-

3. Β. Χ. Χαραλαμπίδου, «Κατάλογος χειρογράφων κωδίκων της Βιβλιοθήκης της Ελληνικής Σχολής Βυτίνας», *Δελτίον της Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρείας της Ελλάδος* 14 (1960) 393-401.

4. Η χειρόγραφη (σελ. 24) περιγραφή του Λ. Πολίτη, που μελέτησε και φωτογράφησε το χφ τον Μάιο του 1970, αποκαθιστά λάθη και παραλείψεις του Χαραλαμπίδου, *ό.π.*, σημ. 3, και προχωρεί σε διεξοδική παλαιογραφική εξέταση του χφ.

5. Μου είχαν παραχωρηθεί για μελέτη, με ευγενική προθυμία, από τον αείμνηστο δάσκαλό μου.

6. *Ό.π.*, σημ. 1, κυρίως σ. 14-17, 249-251. Οι παρατηρήσεις που ακολουθούν πρέπει να συμπληρωθούν με όσα λέγονται στην προηγούμενη αυτή περιγραφή μου (όπου χρειάζεται να διορθωθούν και οι παραδρομές: σ. 250¹²: «'Του Δαπόντε πρὸς τὴν Ἀγγελίνα' (έρωτικό στιχούργημα) γρ. «... (στιχούργημα 'τῆς φυλακῆς')» σ. 251¹⁹: «1765 ὡς τὸν θάνατό του (1784) στὴ Μονὴ Ξηροποτάμου» γρ. «1765-1773 στὴ Μονὴ Ξηροποτάμου, 1773-1778 ἴσως στὴ Μονὴ Κουτλουμουσίου, 1778-1784 στὴ Μονὴ Εὐαγγελιστρίας στὴ Σκόπελο, 1784 ἐπιστροφή καὶ θάνατος στὴ Μονὴ Ξηροποτάμου».

7. Για την ακριβή χρονολόγηση της γραφής ή αντιγραφής των κειμένων αυτών απαιτείται ξεχωριστή, συστηματική μελέτη.

ραγμάτων, τα περισσότερα από τα οποία φαίνεται να προέρχονται από τις Ηγεμονίες)⁸.

Έχουν εκδοθεί ή είναι υπό έκδοση αρκετά από τα δαποντικά⁹ και μη δαποντικά¹⁰ κείμενα του χφ. Ανάμεσα στα πολλά ενδιαφέροντα περιεχόμενα του χφ¹¹, τη μεγαλύτερη σημασία για τα βιογραφικά του Δαπόντε και για την πρωτότυπη λογοτεχνική παραγωγή του παρουσιάζει μια σειρά ανέκδοτων αυτόγραφων πεζών και έμμετρων κειμέ-

8. Αρκετά και από αυτά τα κείμενα του κώδικα οδηγούν στα χρόνια της πρώτης διαμονής του Δαπόντε στη Μολδοβλαχία (1731-46). Τα παλαιότερα τμήματα του κώδικα έχουν, λοιπόν, την προέλευσή τους πιθανότατα από εκεί· βλ. και Α. Αγγέλου, «Οι απαρχές του Ελεύθερου Τεκτονισμού στον Νέον Ελληνισμό», *Μικρασιατικά Χρονικά* 9 (1961) 334, σημ. 18, «Η καθίδρυση του Ελεύθερου Τεκτονισμού στον Νέον Ελληνισμό», *Ο Ερασιστής* 15 (1978-1979) [=1979] 223, 227-228.

9. Με αποκλειστική βάση το χφ Βυτίνας, ή από άλλα δαποντικά χειρόγραφα, ή από απόγραφα που παραδίδουν τα ίδια κείμενα: πβ., π.χ., την περίληψη ενός τεκτονικού τυπικού, «Τάξις γινομένη επί ύποδοχῆ τινός ἐλευθέρου Κονιάτου» ff. 338^f-339^v (Αγγέλου, *ό.π.*, σημ. 8), και το κείμενο της παραλλαγῆς Β της *Ἱστορίας Πτωχολέοντος*, «Παραμύθι διὰ στίχων», ff. 392^v-403^f (Κεχαγιόγλου, *ό.π.*, σημ. 1). Σε παλαιότερες εκδόσεις έργων του Δαπόντε έχουν περιληφθεῖ και κείμενα που απαντούν στο χφ Βυτίνας: πβ. π.χ., τις δύο σειρές τροπαρίων «Εἰς τὴν ὠδὴν τῆς Θεοτόκου», ff. 387^f-387^v, και «Ὅτε κατέβασαν αὐτὸν εἰς τὸ Κανλίκουι», ff. 387^v-388^f, τα οποία, μαζί ή χωρίς τα μεγαλυνάρια στους αγίους Κωνσταντῖνο και Ρηγίνο, f. 388^f, δημοσιεύονται σε διάφορα έντυπα (όπως, π.χ., στο: *Ἐπιστολαὶ διὰ στίχων ἀπλῶν...*, Βενετία, 1776, σ. 135-138) ή περιλαμβάνονται και σε χειρόγραφα έργα (όπως, π.χ., στη *Γεωγραφικὴ Ἱστορία*, βλ. E. Legrand, *Ephémérides Daces...*, τ. 3, Παρίσι 1888, σ. LXXIII). Σημειῶνω ἐδῶ μόνο τους «Στίχους» που συνοδεύουν τις δύο σειρές των αυτοβιογραφικῶν-υμνογραφικῶν αὐτῶν κειμένων στο χφ Βυτίνας, f. 388^f, και που δεν απαντούν, ὅσο ξέρω, στις ἄλλες γνωστὲς καταγραφές τους: «Μ' ἐκεῖνα τὰ μελίρρυτα τῆς Μαρίας τὰ μέλη/ἐγλύκαινα τὴν φυλακὴν ὑπὲρ κηρίον [γρ. κηρίων:] μέλι./Μ' αὐτὰ δὲ τὰ νεκρῶσιμα τροπάρια τὰ ἄλλα/ἐζωογόνουν τὴν ψυχὴν, νεκρωμένην μάλα».

10. Πβ., π.χ., το στιχοῦργημα του Δράκου Σούτσου «Ἐπαινος εἰς τὸ κρασί...», ff. 403^v-404^v (Γλ. Πρωτοπαπά-Μπουμπουλίδου, *Επετηρὴς τῆς Εταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν* 39-40 [1972-3] 606-607), τα τροπάρια του ιερομόναχου Αθανασίου Ροδίου «Κανὼν πρὸς τὴν ἁγίαν ἡμῶν Θεοτόκον ἱκέσιος ὑπὲρ Κωνσταντίνου Δαπόντε ἐν εἰρκτῇ ὄντος», του 1748, ff. 388^f-390^f (*Ἐπιστολαὶ διὰ στίχων ἀπλῶν...*, Βενετία 1776, σ. 139-144), και τὴν παραλλαγὴ του *Κρασπατέρα*, «Διήγησις πάνυ ὠραιότατη διὰ μεθυστήν», ff. 405^f-410^f (υπὸ έκδοση ἀπὸ τον H. Eideneier). Δημοσιευμένα, ἀπὸ ἀλλοῦ, εἶναι και ὀρισμένα μέρη του πλούσιου τμήματος «Ἐπιστολῶν ἀθροισις...», ff. 76^f-122^f (επιστολές διαφόρων πρὸς τον Δαπόντε ή πρὸς τρίτους: πβ. π.χ., Κ. Σάθας, «Ἱστορικὸς Κατάλογος», *Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη*, τ. 3, Βενετία 1872, σ. 193-198· Α. Camariano-Cioran, *Les Académies princières de Bucarest et de Jassy et leurs professeurs*, Θεσσαλονίκη 1974, σ. 384, σημ. 106).

11. Ἐχω ἤδη ἐπισημάνει ὀρισμένα (*ό.π.*, σημ. 1, σ. 16-17, 250). Ἐκτός ἀπὸ τὸ υλικὸ των ἐπιστολῶν, *ό.π.*, σημ. 10, χρειάζεται να σημειωθῶν, κατὰ σειρά, τουλάχιστο τα ἀκόλουθα, που συνδέονται ἄμεσα ή ἔμμεσα με τον Δαπόντε: «Σύνονις διαφόρων ἱστο-

νων και σημειωμάτων, που αφορούν την κρίσιμη για τον συγγραφέα περίοδο 1747-1765 (ff.181^r-188^r, 373^v, 387^r).

Τα κείμενα των ff. 373^v, 387^r αφορούν την εικοσάμηνη φυλάκιση του Δαπόντε στην Κωνσταντινούπολη (27.3.1747-27.11.1748· στο εξής, όλες οι ημερομηνίες σύμφωνα με το ιουλιανό ημερολόγιο).

Στο f. 387^r απαντά το τελικό μέρος μιας ακέφαλης πεζής επιστολής του Δαπόντε προς τη μητέρα του Μαγδαληνή, από 17 Μαΐου 1747. Στο f. 373^v, το κολοβό στιχούργημα «Του Δαπόντε πρὸς τὴν Ἀγγελίνα», που πρέπει να χρονολογείται από τα τέλη Απριλίου 1748 (στο χφ υπάρχει χάσμα ύστερα από το τέλος του f. 373^v· από το επόμενο φύλλο, f. 374^r κ.ε., έχει επικολληθεί στο χφ ξένο, «καραμανλίδικο» κείμενο). Με τη συγγραφική παραγωγή του Δαπόντε στη φυλακή συνδέεται και η συνέχεια του f. 387^r, ff. 387^r-388^r, που παρέχει υμνογρα-

---

ριών», ff. 124^r-134^v (ανεκδοτικές ιστορίες και μύθοι σέ πεζό λόγο και αρχαίζουσα γλώσσα, όπου ξεχωρίζει μια σκαμπρόζικη ιστορία με ήρωα έναν φραγκισκανό μοναχό), «Πράξεις και ἀποφθέγματα τοῦ Ναστρατὴν Χότζα», ff. 135^v-142^v (οι αρχαιότερες, όσο ξέρω, γνωστές καταγραφές *Ανεκδότων του Νασρεντίν Χότζα* στα ελληνικά· το τμήμα είναι κολοβό, περιλαμβάνει, σε πεζό λόγο και αρχαίζουσα γλώσσα, τις ακόλουθες εννέα ιστορίες, από τις οποίες η ένατη διασώζεται μόνο στο αρχικό της μέρος: α', «Το καρδί και το κολοκύθι», στιχουργημένο αργότερα στη *Γεωγραφικὴ Ἱστορία*, βλ. E. Le-grand *Bibliothèque Grecque Vulgaire*, τ. 3, Παρίσι 1881, σ. 260-261, αμέσως πριν από το επίσης στιχουργημένο «Ο Ναστρατὴν Χότζας και το πάπλωμά του»· β' «Τα 999 φλουριά»· γ', «Το καζάνι», στιχουργημένο στη *Γεωγραφικὴ Ἱστορία*, ό.π., σ. 267-268· δ', «Ο γάιδαρος στο πιθάρι»· ε', «Ο κλέφτης και το προσόπι του»· στ' «Τα χάρτινα παπούτσια»· ζ', «Ο δικαστής και το χαστούκι»· η', «Το δόντι και το μάτι»· θ', ίσως, «Ο Χότζας ξυλοκόπος και ο 'προφήτης'»), επιστολές και περιγραφές που σχετίζονται με ιστορικά περιστατικά της Μολδοβλαχίας, του Δαπόντε, 1737, ff.145^r-151^r, ανέκδοτα, «διηγήματα» και «γνώμες», ff. 151^r-162^r, 165^r-175^v (σε πεζό λόγο και αρχαίζουσα γλώσσα, που περιλαμβάνουν και περιληπτικό «Διήγημα τὸ κατὰ Βελισάριον», ff. 170^v-171^v), «Ἐπιτάφιος πρὸς τὸν Γεώργιον Τραπεζούντιον [=Χρυσόγονο]», του Δαπόντε, 1739, ff. 175^v-176^r (σε πεζό λόγο και αρχαίζουσα γλώσσα), «Διήγησις τινῶν ἱστοριῶν διὰ στίχων γενομένη», του Δαπόντε, ± 1779, ff. 176^r-180^v, 188^v-191^v, 220^r (στιχουργημένες ιστορίες για ιστορικά ή μυθικά πρόσωπα, και ανέκδοτα), «Ὁβιδίου μῦθοι καὶ ἀλληγορίαὶ ἀπὸ τὸ Ἰταλικὸν μεταφρασθ., μετὰφραση του Δαπόντε, ff. 192^r-216^v, διήγηση για τον βασιλιά της Αβησσυνίας, του Δαπόντε, 1741/1750, ff. 219^r-219^v (ενταγμένη, με διαφορές, και στον *Ἱστορικὸ Κατάλογο*, ό.π., σημ. 10, σ. 87-89), πεζή παραδειγματική διήγηση και στιχούργημα για μια αξιοσημείωνη οικογενειακή τραγωδία, του Δαπόντε, ff. 221^r-221^v, έγγραφα και περιγραφές που σχετίζονται με την αλληλογραφία Πύλης-Ηγεμονιών, το Πατριαρχείο και Τούρκους αξιωματούχους στην Κωνσταντινούπολη, 1740-1741, ff. 325^r-344^v, επιγράμματα και εγκωμιαστικά στιχουργήματα, του Δαπόντε, όπως το: «Εἰς τὸν εἰς Χάλκην ναὸν τοῦ Ἁγίου Νικολάου», 1743, f. 344^v, ὕμνοι στον Σταυρό και την Παναγία, ff. 390^r-391^r, και η κολοβή «Ἐρμηνεία μαγεῖρου διὰ νὰ κἀν καλὰ φαγητά, μεταφρασθεῖσα ἀπὸ τὸ ἰταλικὸν», ίσως του Δαπόντε, ff. 411^r-440^v.

φικά του κείμενα γνωστά και από αλλού¹². Όλα τα παραπάνω δαποντικά κείμενα έχουν γραφτεί σε κενά, αρχικά, φύλλα του κώδικα και η καταγραφή τους ανήκει σε διαφορετικές εποχές: το στιχουργήμα του f. 373^v παρουσιάζει πολλές διαγραφές, είναι μάλλον ατέλειωτο και η πρώτη καταγραφή του στο χφ είναι, ίσως, σύγχρονη με τη σύνθεσή του (1748): η γραφή των κειμένων των ff. 387^r - 388^r παρουσιάζει περισσότερες ομοιότητες με τη γραφή του Δαπόντε γύρω στα 1765¹³.

Τα κείμενα των ff. 181^r - 188^r είναι ακόμη σημαντικότερα. Όπως έχει σήμερα ο κώδικας, το τμήμα αυτό διακόπτει τη συνέχεια των ff. 176^r - 180^v, 188^v - 191^v, 220^v («Τοῦ αὐτοῦ [δηλ. του Δαπόντε] διήγησις τινῶν ἱστοριῶν διὰ στίχων...»)¹⁴, και μπορεί να χρονολογηθεί μεταξύ 1765 και 1779, πιθανότατα όμως αμέσως ύστερα από το 1765. Στα ff. 181^r - 184^v, 185^r - αρχή του f. 185^v απαντούν επιστολές, πεζές ή στιχουργημένες, του Δαπόντε προς τη μηστή του Μαριόρα, από 17 Σεπτεμβρίου 1749 ως -12 Νοεμβρίου 1749: ανάμεσα στα ff. 184^v, 185^r υπάρχει χάσμα: το f. 185^r έπρεπε να αρχίζει με άλλο κείμενο του Δαπόντε (που δηλώνεται ως εξής στο κάτω μέρος του f. 184^v: «Τοῦ αὐτοῦ πρὸς Γρηγόριον»), όπως, όμως, έχει ο κώδικας, περιλαμβάνει το δεύτερο μέρος (28 στίχους σε σύνολο 48) ακέφαλου και αχρονολόγητου στιχουργήματος με τη διήγηση ενός ονείρου του Δαπόντε (πάντως, και η παλαιότερη αρίθμηση του κώδικα, από τον ίδιο τον Δαπόντε, είναι μεταγενέστερη από το χάσμα, γιατί στο σημείο αυτό είναι συνεχόμενη): εσωτερικές ενδείξεις του στιχουργήματος θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε χρονολόγηση του περιστατικού, στο οποίο αναφέρεται, είτε γύρω στα 1736 είτε, πιθανότερα, γύρω στα 1762-1763. Στα ff. 185^v - 188^r απαντούν, γραμμένα με διαφορετικό μελάνι από ό,τι τα προηγούμενα, ένα έμμετρο, πεζά σημειώματα και ένα επίγραμμα, που αφορούν: τη βάπτιση ενός παιδιού από τον μόλις αποφυλακισμένο Δαπόντε, 22 Ιανουαρίου 1749, τη διήγηση ενός ονείρου της φυλακής, 16 Σεπτεμβρίου 1747, με την «ερμηνεία» του, και την περιληπτική αφήγηση της μνηστείας και του γάμου του Δαπόντε με τη Μαριόρα, της γέννησης και του θανάτου της κόρης τους, του θανάτου της Μαριόρας, των πρώτων χρόνων της μοναστικής ζωής του Δαπόντε και της «Περίοδου» του Τιμίου Σταυρού, 17 Σεπτεμβρίου 1749-11 Σεπτεμβρίου 1765.

12. Ό.π., σημ. 9.

13. Βλ. την περιγραφή του χφ, από την άποψη των γραφών που παρουσιάζει, Κεχαγιόγλου, ό.π., σημ. 1, σ. 15-17.

14. Ό.π., σημ. 11.

Τα κείμενα αυτά βελτιώνουν σε αρκετά σημεία τις γνώσεις μας για τα βιογραφικά του Δαπόντε και προσθέτουν άγνωστα χρονολογικά στοιχεία και λεπτομέρειες για την περίοδο 1747-1765. Συνοψίζω τα κύρια νέα στοιχεία¹⁵:

Επιστολή του Δαπόντε στη μητέρα του Μαγδαληνή (στη Σκόπελο;), 17 Μαΐου 1747· ταξίδι του αδελφού(;) του Δαπόντε, Γεωργίου, στην Κωνσταντινούπολη, για να επισκεφθεί τον Δαπόντε στη φυλακή, -17 Μαΐου 1747· αισιόδοξο όνειρο του Δαπόντε στη φυλακή, 16 Σεπτεμβρίου 1747· εγκωμιαστικό στιχούργημα του Δαπόντε προς την Αγγελίνα, ± τέλη Απριλίου 1748· βάπτισή του Κωνσταντίνου Καραγκιόζ(η) από τον Δαπόντε, 22 Ιανουαρίου 1749· αρραβώνας του Δαπόντε με τη Μαριόρα, 17 Σεπτεμβρίου 1749· αλληλογραφία του Δαπόντε με τη Μαριόρα, Σεπτέμβριος - αρχές Νοεμβρίου 1749· γέννηση της κόρης τους, 24 Αυγούστου 1751· βάπτισή της κόρης (Μαγδαληνής), 24 Αυγούστου 1751· θάνατος της κόρης, 14 Σεπτεμβρίου 1751· αναχώρηση του Δαπόντε για το Πιπέρι - Σκόπελο, 21 Ιουλίου 1753· χρονολογικές λεπτομέρειες της «Περίόδου» του Τιμίου Σταυρού (αφίξεις-αναχωρήσεις, σταθμοί), 25 Φεβρουαρίου 1759, 6 Αυγούστου 1760, 21 Ιουλίου 1764, 14 Μαΐου 1765, 14 Ιουνίου 1765, 20 Αυγούστου 1765, 30 Αυγούστου 1765.

Εκτός από τις βελτιώσεις αυτές, πολλά από τα κείμενα ενισχύουν τη «λυρική» όψη της παραγωγής του Δαπόντε (στιχουργήματα και πεζά κείμενα προς τη Μαριόρα) και συμπληρώνουν άλλες, πιο γνωστές όψεις του έργου του, την ηθικοδιδασκτική και τη γενικότερη αφηγηματική. Όσο για το αξιοπερίεργο στιχούργημα της φυλακής «Πρὸς τὴν Ἀγγελίνα», η σύνθεσή του όχι μόνο συνδέεται με τον διασκεδα-

15. Η απαρίθμηση που ακολουθεί καταρτίστηκε ύστερα από σύγκριση με άλλα κείμενα του Δαπόντε που εκθέτουν περιστατικά της ίδιας περιόδου, όπως: περιγραφές ενταγμένες στον *Καθρέπτη Γυναικῶν* ή σε άλλα έντυπα έργα του, επιστολές (E. Legrand, *Ephémérides Daces...*, τ. 1, Παρίσι 1880, σ. τνθ' κ.ε.) και, κυρίως, τον *Κῆπο Χαρίτων*, κεφ. 4 κ.ε. (έκδ. Γ. Σοφοκλέους, Αθήνα 1880, σ. 41-169· E. Legrand, *Bibliothèque Grecque Vulgaire*, τ. 3, Παρίσι 1881, σ. 43-164 [Στο εξής: *KX*]). Στον *Κῆπο Χαρίτων* παραπέμπει άλλωστε, και ο ίδιος ο Δαπόντε, στο τέλος των περιληπτικών πεζών σημειωμάτων των ff. 185^v-188^r, που πιθανότατα υποβοήθησαν τη σύνθεσή του ευρύτερου ἔμμετρου έργου: «Τὴν δὲ προὔπαντὴν τῶν πατέρων καί, καί, καί τὰ ἐξῆς ἀνάγνωσέ τα εἰς τὸ βιβλίον μου τὸ καλούμενον *Κῆπος Χαρίτων*, τόμος ἕνατος». Ο *Κῆπος Χαρίτων* δεν εκδόθηκε όσο ζούσε ο Δαπόντε· στη σειρά, όμως, των βιβλίων του, όπως παρατίθεται στην «Εἰδησιον» του χφ της *Γεωγραφικῆς Ἱστορίας* (1781) είναι ἕνατος, ἀνάμεσα στα *Ἄνθη Νοητά* και τον *Καθρέπτη Γυναικῶν* (δημοσ. 1766), βλ. και E. Legrand, *Ephémérides Daces...*, τ. 3, Παρίσι 1888, σ. LXXIV.

στικό «Κανόνα περιεκτικὸν πολλῶν ἐξαιρέτων πραγμάτων...»¹⁶, την πλούσια «πραγματογνωστική» παραγωγή του και τη μετάφραση εκλεκτῶν μαγειρικῶν συνταγῶν¹⁷, ἀλλὰ θυμίζει, στον σύγχρονο αναγνώστη, περισσότερο ορισμένα ανοιχτόκαρδα ποιήματα φυλακισμένων του δυτικῆς Μεσαίωνα¹⁸ και λιγότερο τις πιο συνηθισμένες ποιητικὲς συνθέσεις συντριβῆς ἢ πικρῆς σάτιρας, ὅπως τα μεσαιωνικά ποιήματα των Μιχαήλ Γλυκά, Λεονάρδου Ντελλαπόρτα, Στέφανου Σαχλίκη και των ομοιοπαθῶν συνεχιστῶν τους.

Τα κείμενα των ff. 181^r-188^r, 373^v, 387^r δημοσιεύονται, στη συνέχεια, κατά τη χρονολογική τους «τάξη»: I, f. 387^r (17.5.1747)· II, f. 373^v (± τέλη Απρ. 1748)· III, f. 185^v (22.1.1749)· IV, ff. 185^v-188^r (16.9.1747/17.9.1749-11.9.1765)· V, ff. 181^r-184^v (17.9.1749-12.11.1749)· VI, ff. 185^r-185^v (αχρονολ., 1762-3); τα δέκα πεζά και ἔμμετρα «ραβασάκια»-επιστολές του Δαπόντε στη Μαριόρα, ff.181^r-184^v, δημοσιεύονται ὕστερα ἀπὸ τα ημερολογιακά σημειώματα των ff. 185^v-188^r, ὥστε να μη διακοπεί η συνέχεια των τελευταίων· το ίδιο γίνεται και για το κείμενο των ff. 185^r-185^v.

Στη δημοσίευση ακολουθοῦνται γενικά οι ὀρθογραφικὲς ἀπλοποιήσεις της εκδοτικῆς σειρᾶς «Βυζαντινὴ και Νεοελληνικὴ Βιβλιοθήκη»¹⁹, ἀναπτύσσονται οι συντομογραφίες (εκτὸς ἀπὸ εκείνες των χρονολογιῶν), κανονίζεται ἢ πλουτίζεται η κεφαλαιογράφηση και η στίξη, και προστίθεται στιχαρίθμηση στα ἔμμετρα κείμενα.

Ο συνοδευτικὸς υπομνηματισμὸς εἶναι συνοπτικὸς.

[I]

f. 387^r [...] ἀγκαλὰ και οἱ πολλοὶ τὸ λέγουσι δύσκολον, ὅμως εἰς τὸν Θεὸν και τὰ ἀδύνατα δυνατά. Ὅπου Θεὸς γὰρ ἐνεργεῖ, τὸ ἀδύνατον ἀργεῖ. Καὶ οὕτω γλιτώνοντας ἐντεῦθεν, θέλω ἔλθει εὐθὺς αὐτοῦ, Θεοῦ ἐλεούντος, ὅπως ἂν διηγῶμαι τὰ ἔργα Κυρίου, ὅτι παιδεύων ἐπαίδευσέ με ὁ Κύριος και τῶ

16. Ο «Κανὼν» αὐτὸς ἀπαντᾶ σε πολλὰ ἔργα του Δαπόντε και εἶναι γνωστὸς και ἀπὸ μη δαποντικά χειρόγραφα· πβ. *Λόγοι Πανηγυρικοί...*, Βενετία 1778, σ. 107-116 (αναδημ.: E. Legrand, *Bibliographie Hellénique*, XVIIIe siècle, τ. 2, Παρίσι 1928, σ. 272-280· Γ. Σοφοκλέους, *ὁ.π.*, σημ. 15, σ. 286-92)· E. Σουλογιάννης, «Καισαρίου Δαπόντε, Κανὼν περιεκτικὸς πολλῶν ἐξαιρέτων πραγμάτων», *Παρνασσός* 9 (1967) 441-453 (με πολλές ἀνακρίβειες και ἀάθη).

17. Ὁ.π., σημ. 11.

18. Ἦ και πολὺ νεότερα στιχουργήματα και τραγούδια, ὅπως, π.χ., «Ἡ θεία Μάνου» του φυλακισμένου Διονύση Σαββόπουλου, *Τα Λόγια ἀπὸ τα Τραγούδια*, Αθήνα 1976, σ. 44.

19. Θεσσαλονίκη, 1974-1980 (συνεχίζεται ὡς σήμερα 4 τόμοι).

θανάτω οὐ παρέδωκε μέ. Καὶ εἰς ἐσαῖς μὲν (ἐκτὸς τῆς τιμιότητός σου, τῆς γλυκυτάτης μου μητρός, ὅτι δὲν ἀμφιβάλλω πὼς ἡ τιμιότης σου ἐδίδες τὴν ζωὴν διὰ τὴν ἐλευθερίαν μου) θέλω φανεῖ ὡς καθὼς ἐφάνητε εἰς ἐμέ. Εἰς δὲ τὸν Γεώργιον θέλω φανεῖ περισσότερον ἀπὸ ὅσον ἐφάνη εἰς ἐμέ· διατὶ δὲν ἐβαρέθη κόπον, δὲν ἐσυλλογίσθη κουρσάρους, δὲν ἐφοβήθη θάλασσαν, δὲν ἐλυπήθη ἔξοδον, δὲν ἐπόνεσε γυναῖκα, μᾶλλον δὲ καὶ νεόνυμφον· ἀλλ' ἐκίνησεν ἀπ' αὐτοῦ, καὶ ἦλθεν ἐδῶ διὰ νὰ μὲ εὖρη, νὰ μὲ παρηγορήσῃ καὶ νὰ βοηθήσῃ, καὶ ἂν καὶ κανένα δὲν ἔγινεν ἀπ' αὐτά, ὅτι ἡ ἀνάγκη οὕτως ἀπαιτοῦσε, καὶ ἐξ ἀνάγκης καὶ νόμου μετάθεσις, φθάνει δὲ ὅτι ἔδειξεν ὅτι γνήσιος ἀδελφὸς καὶ ἀγαπητός. Ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε γὰρ ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν, καὶ ᾧ ἀγαπᾶ πολὺ, πολὺ ἀντιδοθήσεται· ᾧ δὲ ὀλίγον ἀγαπᾶ, ὀλίγον δοθήσεται· ἕκαστος γὰρ ἐκ τῶν ἰδίων ἔργων ἢ δοξασθήσεται ἢ αἰσχυνοθήσεται. αψμζ^ω, Μαῖου ιζ^η.

Ἵστερα ἀπὸ τα: ἐδίδες τὴν ζωὴν διαγράφεται ἡ λέξη σου. Διαγραμμένες, ἢ υπογραμμισμένες στο *χφ* καὶ οἱ λέξεις: καὶ ᾧ ἀγαπᾶ πολὺ, πολὺ ἀντιδοθήσεται.

Δεν γνωρίζουμε ἀπὸ αλλοῦ γιὰ τὴν ἐπιστολὴ αὐτὴ τοῦ Δαπόντε πρὸς τὴ μητέρα του, ποὺ βρίσκεται πιθανότατα στὴ Σκόπελο, ἀλλὰ οὔτε καὶ γιὰ τὸ ταξίδι ποὺ φαίνεται ὅτι ἔκανε ὁ ἀδελφός(;) τοῦ Δαπόντε Γεώργιος στὴν Κωνσταντινούπολη.

Ὁ Δαπόντες θυμάται τὴν «αἰσιοθρήνητον» καὶ «γῆραλέαν» μητέρα του καὶ σὲ ἐπιστολὴ τοῦ πρὸς τὸν παραλίγο πεθερό του «Κωνσταντῖνο Καμινάρη» (Κωνσταντῖνο Ξυπόλητο), ἀπὸ 8 Νοεμβρίου/1 Δεκεμβρίου 1747 (E. Legrand, *Ephémérides Daces*, τ. 1, Παρίσι 1880, σ. το'), καθὼς καὶ στὸν πολὺ μεταγενέστερο *Κῆπο Χαριτών*, κεφ. 4, στ. 63-86 (ΚΧ, σ. 43): ἐκεῖ ἡ ἀναφορὰ γίνεται στὸ ταξίδι ποὺ κάμνει, αὐτὴ τὴ φορά μόνῃ της, ἡ μητέρα του τὸν Μάιο τοῦ 1748, στὴν ἀρνήση τοῦ Δαπόντε νὰ τὴ δεχτεῖ, καὶ στὸν θάνατό της τὸν Αὐγούστο τοῦ 1748. Ὁρισμένα σημεῖα τῆς ἐπιστολῆς ποὺ ἐκδίδεται ἐδῶ θυμίζουν τὴν τελευταία αὐτὴ περιγραφὴ τοῦ συντριμμένου Δαπόντε στὸν ΚΧ· ὅπως ἐδῶ ὁ ἀδελφός(;) του, ἔτσι καὶ ἀργότερα: «ἦλθε λοιπὸν ἡ μάνα μου, καὶ ἦλθεν ἡ καμμένη/κάτω ἀπὸ τὴν Σκόπελο, γρᾶια καὶ χηρεμένη./κόρη καὶ τέσσερας υἱοὺς καὶ τὰ λοιπὰ ἀφήκε./κ' ἐμπαίνει εἰς τὴν θάλασσαν, ὅπου ποτὲ δὲν μπῆκε./πατρίδα ἀπαρνήθηκε, κουρσάρους δὲν θυμήθη./κόπον δὲν συλλογίσθηκε, φουρτοῦνες δὲν φοβήθη./καὶ ἦλθε γιὰ νὰ μὲ ἰδῇ, νὰ μὲ παρηγορήσῃ./κι' αὐτὴ νὰ παρηγορηθῇ, μήπως καὶ τελευτήσῃ./ἔστοντας χρόνους δεκοχτῶ ἐμένα στερημένη./κ' ἐγὼ δὲν τὴν ἐδέχθηκα, καὶ πέφτει καὶ πεθαίνει».

[II]

f. 373^v

Τοῦ Δαπόντε πρὸς τὴν Ἀγγελίνα.

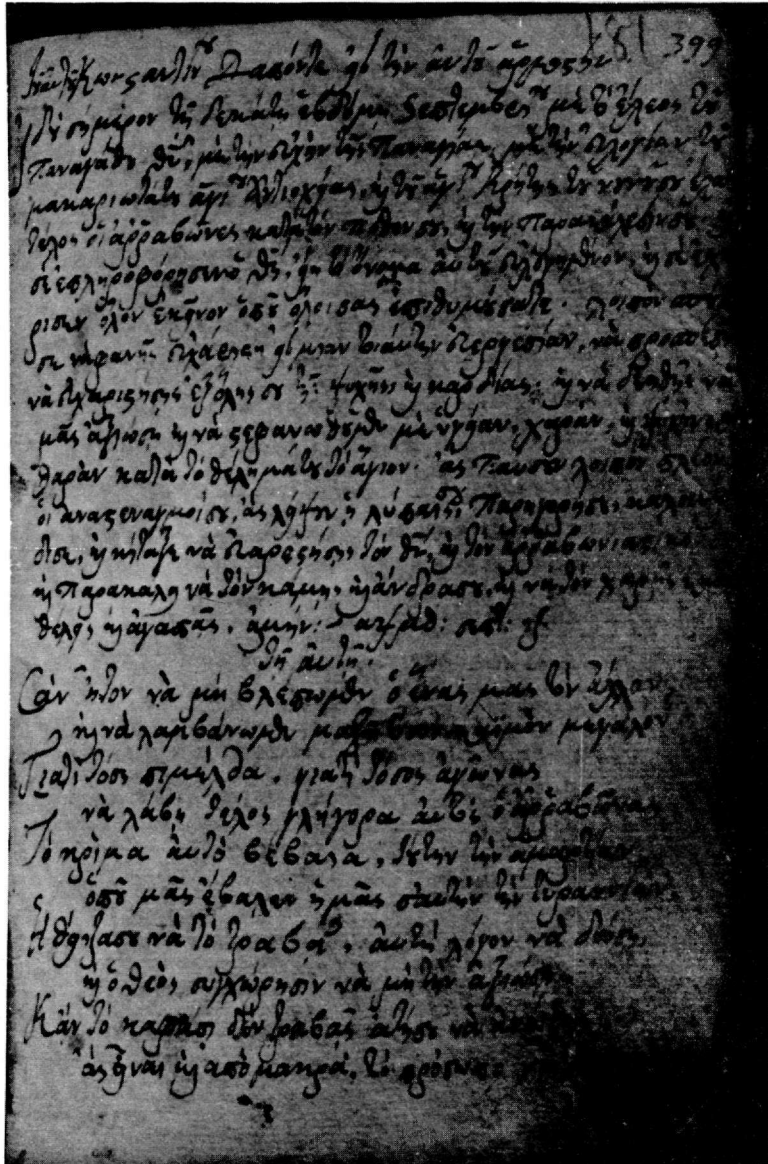
Χρυσὴ μου Ἀγγελίνα μου, τάχα νὰ μ' ἀξιῶσῃ
καὶ δύναμιν ὁ Κύριος ἄραγε νὰ μοῦ δώσῃ
νὰ κάμω τὴν προσήκουσαν ἐγὼ εὐχαριστίαν
εἰς τὴν ἀγάπην τὴν πολλὴν καὶ τὴν ὑπηρεσίαν,

5 ὅπου μοῦ κάμνεις δεκατρεῖς τῶρα ἐσύ, λέγω, μῆνες;
Ἀφῆνω τὲς προτερινὲς ὑπηρεσίες κείνες,

- δεκατρείς μῆνας μοναχά, λέγω, τῆς φυλακῆς μου,
αὐτῆς τῆς καλορίζικης καὶ τῆς ὠφέλιμής μου.
Ποιό πρῶτο νὰ ἐνθυμηθῶ καὶ νὰ ἐπαριθμῶσω,
10 ποιό πρῶτο νὰ διηγηθῶ καὶ ποιό νὰ σιωπήσω
ἀπὸ τὰ ὅσα μ' ἔκαμες τόσον καιρὸν καὶ κάμνεις,
καὶ ἀπὸ μένα τίποτες 'λότελα δὲν λαμβάνεις;
Τὰ φαγητὰ τὰ θαυμαστά, ὅπου μὲ τὰ χρυσά σου
χεράκια μαγειρεύεις μου, καὶ τὰ παρθενικά σου:
15 Τορονελί ρυζόγαλο, ὅπου πολλά εὐφραίνει
μονάχ' ἢ ὄψις τὴν καρδιάν, καὶ τὴν καρδιάν χορταίνει.
Τὰ ψάρια τὰ καλόβραστα καὶ τὰ καλοζουμάτα,
μὲ χίλια ἡδύσματα, μρωδικὰ γεμάτα.
Φιδὲ τὸν πανεξαίρετον ἐκεῖνον τὸν κυπριώτην,
20 τῆς Ἀφροδίτης τῆς θεᾶς ὄντως συμπατριώτην.
Χαλβάδες τοὺς εὐγενικούς, ὅπου ἀπ' τὴν γλυκάδα
χωρίζονται ἀπ' τοῦ χιονιοῦ τὴν ἄμετρον ἀσπράδα [...]

Ὅπως καὶ στα ὑπόλοιπα ἔμμετρα κείμενα που δημοσιεύονται ἐδῶ, στο χφ, κάθε δίστιχο ἀρχίζει με κεφαλαίو γράμμα.

Αποκαθιστῶ το κείμενο ὅπως προκύπτει ὕστερα ἀπὸ μεταγενέστερες διορθώσεις τοῦ Δαπόντε, στο δίστιχο καὶ στο δεξιό περιθώριο, καὶ διαγραφές. Οἱ διαφορές ἀπὸ τὴν πρώτη γραφή: στ. 2 ὁ Κύριος, καὶ δύναμιν τάχατες... || 3 νὰ σοῦ κάμω τὴν πρέπουσαν σωστήν... || 4 σ' τόσην ἀγάπην ἄμετρον, σ' τόσην... || 5 ποῦ μοῦ 'καμες καὶ κάμνεις μου δεκατρεῖς τῶρα μῆνες· στο δεύτερο ημιστίχιο ο Δ. φαίνεται ὅτι δὲν κατέληξε σε οριστική γραφή: ἡ προσθήκη λέγω ἔχει διαγραφεῖ καὶ δίπλα τῆς προστίθεται το ἐσῶ, χωρὶς ὅμως νὰ διαγραφεῖ το ἀρχικό ημιστίχιο· ἀποκαθιστῶ, λαμβάνοντας ὑπόψη καὶ το λέγω || 7 δεκατρεῖς μῆνας λέγω σοῦ μόνον... || 9 γιατί ποιό πρῶτο νὰ θυμηθῶ... || 13 τὰ φαγητὰ τὰ ἄμορφα... ο Δ. υπογραμμίζει το ἄμορφα καὶ προσθέτει ἀπὸ πάνω: θαυμα· ἀποκαθιστῶ θαυμαστά || 15 τὸ γλυκὸ τὸ ρυζόγαλο ὅπου μὲ τὴν ὄψ' εὐφραίνει ο Δ. διορθώνει ἀρχικά: τὸ 'μορφο... καὶ κατόπιν διαγράφει καὶ το τελευταίον, προσθέτοντας: τορονελί ἢ τρονελί (γρ. τὸ τορονελί/τρονελί ρυζόγαλο· ἀποκαθιστῶ τορονελί...)· ο Δ. υπογραμμίζει τις λέξεις μὲ τὴν ὄψ' προσθέτοντας ἀπὸ πάνω: πολλὰ καὶ συνεχίζοντας, στο περιθώριο: μονάχ' ἢ ὄψις τὴν καρδ. || 16 τὴν πολυπικραμένην μου καρδιάν, καὶ τὴν χορταίνει ο Δ. διαγράφει τις δύο πρώτες λέξεις· ἀποκαθιστῶ, λαμβάνοντας ὑπόψη τὴν προσθήκη στον στ. 15 || 17 ο Δ. υπογραμμίζει τις δύο πρώτες λέξεις: ἐδῶ σκόπευε ἴσως νὰ παρεμβάλει στίχους που πρόσθεσε ἀργότερα στο δεξιό περιθώριο, γραμμένους σε δύο ἀράδες καὶ κάθετα πρὸς το ὑπόλοιπο κείμενο, ἀπὸ πάνω πρὸς τα κάτω: οἱ στίχοι αὐτοὶ δὲν ἔχουν πάρει οριστική μορφή: ἡ ἀρχική τὸν γραφή: μοῦρ(-οῦνες; -μοῦρες;) καὶ χταπ(ὄδια) καὶ στρεῖ(δια), μοῦρ(οῦνες; -μοῦρες;)/χταπ(ὄδια), πίνες καὶ στακούς, στρεῖδια καὶ μύδια· ὕστερα ἀπὸ τις διορθώσεις, ἴσως: χταπ(ὄδια), στρεῖ(δια) καὶ στακ(ούς) καὶ μῶδ(ια) καὶ χτέν(ια)/χταπ(ὄδια), πίνες, χτένια, αὐτὰ τί διηγείσ(σαι) || 19 τὸν φιδὲ τὸν ἐξαίρετον...· ο Δ. διαγράφει τις δύο ἢ τρεῖς πρώτες λέξεις, προσθέτοντας πρὶν ἀπὸ το ἐξαίρετον: παν· ἀποκαθιστῶ: φιδὲ τὸν πανεξαίρετον... || 21 ο Δ. διαγράφει τὴν πρώτη λέξη, χωρὶς ὅμως νὰ τὴν ἀντικαθιστῶ || 22 ἀκολουθοῦν δύο ἀκόμη στίχοι: Καὶ ἄλλους λογιῆς τῶν λογιῶν, διάφορων χρωμάτων, /ὄλους ὁμως ἐξαίρετους, τε καὶ πολλῶν σχημάτων...· ο Δ. διαγράφει κατόπιν ὅλες τις λέξεις ἐκτός ἀπὸ τις δύο τελευταῖες καὶ προσθέτει, πάνω ἀπὸ τὴ λέξη διάφορων: πολυειδεῖς· στο κάτω

Αρχή των πεζών και ποιητικών «αυτοβιογραφικών» του Δαπόντε

δεξιό περιθώριο σημειώνεται η αρχή της συνέχειας του στιχουργήματος (τά), που, όμως, λείπει, εξαιτίας του χάσματος του χφ.

Δεν έχουμε άλλα στοιχεία για την Αγγελίνα. Ο στ. 5 δηλώνει, ίσως, ότι η γνωριμία της με τον Δ. χρονολογείται και πριν από τον Μάρτιο του 1747 (στις Ηγεμονίες; στην Κωνσταντινούπολη;).

Στ. 15 *Τορονελί ρυζόγαλο* (ή: *Τορονελί, ρυζόγαλο*;): ρυζόγαλο γλυκό, ή ρυζόγαλο «σαν τοττοπε» (άσπρο και σκληρό γλύκισμα με καβουρντισμένα αμύγδαλα, μέλι κτλ.): ευχαριστώ τον καθηγ. Γ. Π. Σαββίδη για την εύστοχη υπόδειξή του· 18 *ήδύσματα*: μυρωδικά· 22 *χωρίζονται*: ξεχωρίζουν.

Για τις αναλογίες με τον «Κανόνα περιεκτικόν πολλῶν ἐξαιρέτων πραγμάτων...» (ό.π., σημ. 16) αρκεί να σημειωθούν οι ακόλουθες αναφορές του «Κανόνα»: «μουρωδες Δούναβη»· «τῆς Πόλης στρεΐδια και χτένια και αὐγοτάραχα»/ «τὰ μύδια, τὰ στρεΐδια, τὰ χτένια, και τὰ νησιώτικα μοσχοχτάποδα, χιοβάδες στά Τοῦσλα και στακοὶ στά Γιούρα και Σκάντζουρα»· «φιδές δὲ και λάδανος τῆς Κύπρου».

[III]

f. 185^v Ἐν ἔτει αψμθ^ω, Ἰανουαρίου κβ^α, ἡμέρα Κυριακῆ, ἀνεδέχθη διὰ τοῦ θείου βαπτίσματος τὸν υἱὸν τοῦ Δημητράκη Καραγγιῶζ ἀπὸ χωρίον Μπαχτσέκιοϊ, ὁποῦ εἶναι εἰς τὸ Κατάστημα τῆς Πόλεως, ἄνωθεν τοῦ Μπουγιουὸκ δερέ, και ὀνόμασα αὐτὸν Κωνσταντῖνον· ἐγεννήθη δὲ αψμθ^ω, Ἰουλίου λθ^β, Κυριακῆ τοῦ ἀγίου Εὐδοκίμου. Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ και ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ και Πατρὸς και ἡ κοινωνία τοῦ ἀγίου Πνεύματος εἴη μετ' αὐτοῦ ἐν βίῳ παντί. Ἀμήν.

Δεν γνωρίζουμε, από αλλού, τίποτε για τον Δημητράκη Καραγκιόζ(η) και τον γιο του Κωνσταντίνο.

Ο Δ. αποφυλακίζεται στις 27 Νοεμβρίου 1748 και παραμένει, ως τα μέσα του 1753, στην Κωνσταντινούπολη και την περιοχή της Προποντιδας (Χάλκη, κ.α.).

Ἀνεδέχθη: ἐγίνα νουνός· Κατάστημα: Βόσπορος· Μπουγιουὸκ δερέ (Büyüik dere, «Βαθυρράξ, Βαθύκολπος, Μέγα Ρεύμα»): προάστειο της Κωνσταντινούπολης στην ευρωπαϊκή ακτή του Ἄνω Βοσπόρου· Κυριακῆ: στο χφ Κυριακή.

[IV]

f. 185^v Ἄν εἰς τὸν ὕπνον του τινὰς ἰδῆ πὼς φιλεῖ χέρι ἀνθρώπου γνωστοῦ, φίλου του, καλὸν γλήγορον φέρει.
Ἐγὼ, ὁποῦ ἤξίωμαι τὸ χέρι νὰ φιλήσω
σοῦ τοῦ Θεοῦ μου Ἰησοῦ, τί πρέπει νὰ ἐλπίσω;
5 Βέβαια πολλὰ γλήγορο καλὸν πολλὰ μεγάλο,
ὁποῦ νὰ μὴν ἀπόλαυσα ποτὲ σὰν τοῦτο ἄλλο.
Ἐν τῇ δεκάτῃ τοῦ μηνὸς και ἕκτῃ Σεπτεμβρίου
τῆς Εὐφημίας μάρτυρος, Εὐφημίας Κυρίου,
Τετράδῃ ξημερώνοντας, χρόνους εἰς τοὺς χιλίους
10 ἑπτὰ και τεσσαράκοντα ἐπὶ ἑπτακοσίους.

Ἐν δὲ τῷ αωμθ^ω ἔτει, Σεπτεμβρίου ις^η, ἡμέρα Κυριακῆ, τῆς ἀγίας μάρ-

τυρος Σοφίας, καὶ τῶν τριῶν θυγατέρων αὐτῆς Πίστειος, Ἐλπίδος καὶ Ἀγάπης, ἀρραβωνίσθηκα τὴν [f. 186^r] Μαρφόραν, θυγατέρα Ἰωάννου καὶ Φεβρωνίας. Ἔγιναν δὲ οἱ ἀρραβῶνες διὰ χειρὸς τοῦ μακαριωτάτου Ἀντιοχειῆς Σιλβέστρου ἐν τῷ Διπλοκιονίῳ, τῷ νῦν λεγομένῳ Μπεσίκτασι, ἐνεργηθέντες παρ' αὐτοῦ καὶ ἀποφασισθέντες πρότερον ἐν τῇ Χαλκηδόνι, τῇ νῦν λεγομένη Καδήκιοι, ὅπου εἶναι ὁ ναὸς καὶ ὁ τάφος τῆς ἁγίας Εὐφημίας. Ἰδοὺ λοιπόν, θαρρῶ, ἡ λύσις τοῦ ἀνωτέρω ὄνειρου, ὅπου πρὸ δύο ἐτῶν εἶδα εἰς τὴν φυλακὴν, ὡς φαίνεται καὶ εἶναι νὰ συμπεράνη τινάς. Πρεσβείαις, Κύριε, τῶν ἁγίων σου τούτων γυναικῶν καὶ τοῦ ἱεράρχου Σιλβέστρου, ἀξίωσον ἡμᾶς καὶ τῶν στεφάνων, ἔνωσον ἡμᾶς τῇ χάριτί σου, σύνδησον ἡμᾶς τῷ συνδέσμῳ τῆς ἀγάπης, ἀξιούς ἡμᾶς ποιήσον τῶν σῶν δωρεῶν καὶ καλῶν, ὧν ἐλπίζομεν παρὰ σοῦ τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς δόξαν τῆς παναγίας σου Μητρός, τῆς ἀκαταισχύντου ἐλπίδος καὶ προστασίας ἡμῶν, ἀμήν.

Τῷ αὐτῷ ἔτει, Νοεμβρίου ιβ^η, Κυριακῇ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἐλεήμονος, ἐστεφανώθηκα αὐτὴν, πάλιν διὰ χειρὸς τοῦ ἁγίου Ἀντιοχειῆς, πιάσας τὰ στέφανα ὁ ἅγιος Κρήτης Γεράσιμος, ὁ νουνός τῆς. Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ εὐλόγησας τὸν ἐν Κανᾷ γάμον, συμπαρευρεθεὶς τῇ παναχράντῳ σου Μητρὶ, εὐλόγησον καὶ τὸν γάμον ἡμῶν προστασίαις καὶ ἰκεσίαις αὐτῆς, καὶ πρεσβείαις τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἐλεήμονος ἐλέησον ἡμᾶς, τοῦ ἁγίου πρωτομάρτυρος καὶ ἀρχιδιακόνου Στεφάνου στεφάνωσον ἡμᾶς ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς, τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Προκοπίου εὐδόκησον ἡμᾶς προκόπτειν ἀεὶ ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ, καὶ τῶν ἁγίων θεοστέπων βασιλέων Κωνσταντίνου καὶ Ἐλένης ἀξίωσον ἡμᾶς τῆς οὐρανίου βασιλείας σου, ἵνα δοξάζωμεν τὸ πάντιμον καὶ μεγαλο[f. 186^v]πρεπὲς ὄνομά σου σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι πάντοτε, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων, ἀμήν.

Ἐν δὲ τῷ αῳνα^ω ἔτει, Αὐγούστου κδ^η, ἡμέρᾳ Σαββάτῳ, τοῦ ἁγίου Εὐτυχοῦς, ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Δημητρίου τοῦ μυροβλήτου εἰς τὰ Τοῦσλα ὄντες διὰ τὸ μεγάλο καὶ πολὺ ἐκεῖνο θανατικόν, ἐγεννήθη μοι θυγάτηρ. Καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ὡς ἀτελὲς τὸ βρέφος καὶ ἀσθενὲς διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς μητρὸς ἀνεγεννήθη διὰ τοῦ θεοῦ βαπτίσματος καὶ ἀνεδέχθη παρὰ τῆς Σοφίας, πρωτοθείας τῆς μητρὸς, ὀνομασθεῖσα Μαγδαληνή. Κατὰ δὲ τὴν ιδ^η Σεπτεμβρίου ἀνεπαύθη ἐν Κυρίῳ. Τῇ ἕκτῃ δὲ τοῦ Ὀκτωβρίου, ἡμέρᾳ Κυριακῇ, τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Θωμᾶ, ἀνεπαύθη καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἐνδον τοῦ ναοῦ τῆς Παναγίας τῆς Χάλκης, ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας εἰκόνης αὐτῆς τῆς θαυματουργοῦ, ὅπου εἶναι εἰς τὸν τοῖχον ἱστορισμένη, ἐλθοῦσα ἀπὸ τὰ Τοῦσλα ἄρρωστη καὶ προσπεσοῦσα ἐκεῖ διὰ νὰ λάβῃ τὴν ὑγείαν. Ἐτάφη δὲ ἐντίμως καὶ μετὰ πατριαρχικὴν παρουσίαν τοῦ κτρ Κυρίλλου πρώην Κωνσταντινουπόλεως, ὄντας διορισμένος νὰ κάθεται ἐκεῖ εἰς τὴν Χάλκην εἰς τὸ μοναστήρι αὐτό.

Στίχοι εἰς τὸν λίθον τοῦ μνήματος.

- Ἦλθα ἐπρόσδραμα ἐδῶ εἰς τὴν Ὑπεραγίαν,
 διὰ νὰ λάβω καὶ ἐγὼ τὴ ποθεινὴν ὑγείαν,
 ὅπου ἐκείμην ἄρρωστη, ὑδρωπικιαρισμένη
 στὸν ἅγιον Δημήτριον στὰ Τοῦσλα, ἡ καμμένη,
 5 φυγοῦσα μὲ τὸν ἄνδρα μου, γιὰ νὰ ἀναχωρήσω
 ἀπ' τῆς πανούκλας τὸ κακόν, τάχα διὰ νὰ ζήσω·
 καὶ ἔλαβα τὸν θάνατον ἀπὸ λυσεντερίαν,
 ἐμπρὸς εἰς τὴν εἰκόνα τῆς κειμένη τὴν ἀγίαν·
 [f. 187^r] τοῦ παραδόξου δὲ αὐτοῦ θανάτου ἡ αἰτία
 10 δὲν εἶναι, μὴ μοι γένοιτο, αὐτὴ ἡ Παναγία,
 ἀλλὰ αὐτοῦ μου τοῦ ἀνδρὸς τὸ μίσος, ἡ κακία
 πρὸς με καὶ πρὸς τοὺς συγγενεῖς ἐμοῦ, ὦ ἀδικία.
 Θυγάτηρ Ἰωάννου τε ὁμοῦ καὶ Φεβρωνίας,
 ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, καὶ νέας ἡλικίας,
 15 γυνὴ τοῦ Κωνσταντίνου δὲ Δαπόντε Καμινάρη,
 ὅπου δυὸ χρόνους, καὶ αὐτοὺς σωστούς, δὲν μὲ ἐχάρη.
 Μνήσθητι δὲ τῆς δούλης σου, Κύριε ὁ Θεός μου,
 καὶ ἄφες τὸ ἀνόμημα ὁμοῦ καὶ τοῦ ἀνδρὸς μου.

Ἐν δὲ τῶ χιλιοστῶ ἑπτακοσιοστῶ πενηκοστῶ τρίτῳ, Ἰουλίῳ εἰκοστῇ πρώτῃ, ἡμέρα Τετράδῃ, ἐκίνησα ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἦλθα εἰς τὸ Πιπέρι (νησιδίον μικρόν, ἔρημον, οὕτω λεγόμενον) Αὐγούστου δεκάτῃ, διὰ νὰ μονάσω καὶ νὰ παρακαλέσω τὸν Θεὸν νὰ ἐξαλείψῃ τὰς πολλὰς καὶ μεγάλας μου ἁμαρτίας, ἃς παροικῶν ἐν Βουκουρεστῶ καὶ Γιασίῳ καὶ Βυζαντίῳ χρόνους εἰκοσιτρεῖς ὁ ἄφρων ἐτέλεσα· εἶχε δὲ ἐκεῖ ἐκκλησίαν μὲ δέκα πατέρας ὁ ἀπὸ Ζαγορᾶς Διονύσιος ἱερομόναχος.

Ἐν δὲ τῶ χιλιοστῶ ἑπτακοσιοστῶ πενηκοστῶ ἕκτῳ, Νοεμβρίου ζ^η, ἡμέρα Πέμπτῃ, ἐπῆγα εἰς τὴν Σκόπελον τὴν πατρίδα μου, εἰκοσιεξ χρόνους παρὰ τριαντατρεῖς ἡμέρας διατρίψας εἰς τὴν ξενιτεῖαν, ξενιτευθεὶς δεκαφτὰ χρόνων παιδί· ἔλλθὼν δὲ ἔλαβα τὴν ἐπιστάσιαν τοῦ ἐκεῖσε πατρικοῦ μου μοναστηρίου τῆς Παναγίας τῆς Εὐαγγελιστρίας.

Τῶ δὲ χιλιοστῶ ἑπτακοσιοστῶ πενηκοστῶ ἑβδόμῳ, Μαΐου β^α, ἀνήμερα τοῦ ἀγίου Ἀθανασίου τοῦ μεγάλου, ἦλθα εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος χάριν προσκυ[f. 187^v]νήσεως καὶ ἐκόνευσα εἰς τὸ ἱερὸν μοναστήριον τοῦ Ξηροποτάμου, διὰ τὴν φιλίαν τοῦ σκευοφύλακος κὺρ Ἀνθίμου, συμπατριώτου ὄντος. Κατὰ δὲ τὴν κβ^{av}, ἡμέρα Δευτέρα, τοῦ ἀγίου Πνεύματος, πατριαρχεύοντος τοῦ κὺρ Σεραφεῖμ, βασιλεύοντος τοῦ σουλτὰν Ὀσμάνη, ἡγεμονεύοντος τοῦ Κωνσταντίνου βόδα Μαυροκορδάτου εἰς τὴν Βλαχίαν καὶ αὐθεντεύοντος τοῦ Σκαρλάτου Γκίκα βόδα εἰς τὴν Μπογδανίαν, γνώμη κοινῇ καὶ προτροπῇ τῶν πατέρων, ἐστάλθην εἰς τὴν Βλαχίαν πρὸς τὸν αὐθέντην,

χάριν ἐλέους καὶ βοηθείας τῶν ἐξόδων τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ἱεροῦ ναοῦ, ὅπου ἔμελλε νὰ πέση καὶ ἀπεφάσισαν νὰ ἀνακαινίσουν ἐκ βάθρων. Παρέδωκάν μοι δὲ τὸ μέγα καὶ πηχυαῖον ἐκεῖνο καὶ πολυθρύλητον ξύλον τοῦ τιμίου Σταυροῦ, μὲ τὸ νὰ τὸ ἐξήτησα ἐγὼ αὐτό· μὲ τὸ ὅποῖον μαζί ἐπήγα εἰς Βλαχίαν, καὶ ἐμβῆκα εἰς Βουκουρέστιον τῆ κ^η Ἰουλίου, ἀνήμερα τοῦ προφήτου Ἠλιοῦ, ἐξελθόντος τοῦ μητροπολίτου μετὰ πάντων τῶν ἐκεῖσε παρευρεθέντων ἀρχιερέων καὶ ἱερέων καὶ τοῦ ἡγεμόνος μετὰ τῶν μπεηζαδέδων καὶ πάντων τῶν ἀρχόντων εἰς προϋπάντησιν αὐτοῦ ἕως μίας ὥρας διάστημα.

Κατὰ δὲ τὸ πεντηκοστὸν ὄγδοον ἔτος, Ἀπριλίου πρώτῃ, βασιλεύοντας τοῦ σουλτὰν Μουσταφᾶ, ἐξῆλθον τοῦ Βουκουρεστίου καὶ ἦλθον εἰς Μπογδανίαν. Τῆ δὲ δεκάτῃ τρίτῃ τοῦ μηνός, τῆ ἀγία καὶ μεγάλη Δευτέρα, ἔγιναν τὰ εἰσόδια τοῦ τιμίου ξύλου εἰς τὸ Γιάσι μὲ μεγάλην δόξαν καὶ τιμὴν καὶ εὐλάβειαν, οἷα οὐ γέγονεν ἐν Βουκουρεστίῳ.

Κατὰ δὲ τὸ πεντηκοστὸν ἕνατον, Φεβρουαρίου κε^η, τῆ Πέμπτῃ τῆς Καθαρῆς ἑβδομάδος, ἐξῆλθον τοῦ Γιασίου, γενομένης πάλιν μεγάλης τιμῆς καὶ δορυφορίας διὰ τὴν ξεπροβόδησιν τοῦ τιμίου [f. 188^Γ] ξύλου, καὶ ἦλθον πάλιν εἰς τὸ Βουκουρέστι, μετατεθέντος τοῦ Σκαρλάτου βόδα εἰς Βλαχίαν, μὲ τὸ νὰ ἐμαζιλεύθη ὁ Κωνσταντίνβοδας, τοῦ δὲ δραγουμάνου τῆς βασιλείας Ἰωάννου Θεοδώρου Καλμούκη ἀποκατασταθέντος αὐθέντου εἰς τὴν Μπογδανίαν, τὸν καιρὸν ὅπου ἀποστάτησεν ἕνας τῶν σουλτάνων καὶ ἔγινε χάνης καὶ ἔκαμε φοβερὰν λεηλασίαν καὶ αἰχμαλωσίαν εἰς τὴν Μπογδανίαν. Κατὰ δὲ τὸ ἐξηκοστὸν ἔτος, Αὐγούστου ς^η, ἀνήμερα τῆς ἀγίας μεταμορφώσεως τοῦ σωτῆρος ἡμῶν, ἐξῆλθον τοῦ Βουκουρεστίου καὶ ἦλθον εἰς Κωνσταντινούπολιν τῆ ιζ^η Αὐγούστου.

Κατὰ δὲ τὸ ἐξηκοστὸν τέταρτον, Ἰουλίου κα^η, ἡμέρα Τετράδῃ, ἐκίνησα καὶ ἦλθα εἰς Χίον, ἀνήμερα τῆς ἀγίας Ἄννης. Ἀπὸ τὴν Χίον ἐπήγα εἰς Σάμον, προσκληθεὶς διὰ τὸ μαμούδι τῶν εἰς τὸ Βαθὺ χωρίον ἀμπελίων, ἡμέρα Σαββάτῳ, Δεκεμβρίου δ^η. Ἀπὸ τὴν Σάμον ἐπήγα εἰς τὰ Ψαρά, Μαΐου ιδ^η, ἡμέρα Σαββάτῳ, κατὰ τὸ ἐξηκοστὸν πέμπτον ἔτος. Ἀπὸ τὰ Ψαρά ἦλθα εἰς Σκόπελον, τὴν φίλην πατρίδα, ἡμέρα Τρίτῃ, Ἰουνίου ιδ^η, προσκληθεὶς διὰ τὸ μόλυσμα τῆς πανούκλας. Ἀπὸ τὴν Σκόπελον ὑπήγα εἰς Εὔριπον, εἰς τὸ ἐκεῖ Ξηροχώρι, ἡμέρα Σαββάτῳ, Αὐγούστου κ^η, προσκληθεὶς ἀγιασμοῦ χάριν· τῆ δὲ τριακοστῇ ὑπέστρεψα εἰς Σκόπελον. Ἐκεῖθεν ἦλθα εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος μεσάνυκτα, ξημέρωμα Κυριακῆς, τῆ ια^η Σεπτεμβρίου καὶ τῆ αὐτῇ πρὸ τῆς λειτουργίας ἀνέβην καὶ εἰσέβην εἰς τὸ ἱερὸν μοναστήριον ὅθεν ἐξέβην, τὸ ἔργον μου τελειώσας, τὸν δρόμον τελέσας καὶ τὴν πρὸς τοὺς πατέρας πίστιν τηρήσας, δόξα τῷ Θεῷ. Τὴν δὲ προϋπαντῆν τῶν πατέρων καί, καί, καὶ τὰ ἐξῆς ἀνάγνωσέ τα εἰς τὸ βιβλίον μου τὸ καλούμενον Κῆπος χαρίτων, τόμος ἕνατος.

Πρώτες γραφές κτλ.: f. 185^v, στ. 8: *τῆς πανεφήμου μάρτυρος... || 9 Τετράδι, γράφω Τετράδι, όπως και αλλού: Κυριακή, γράφω Κυριακή f.186^r Μαρτίραν κτλ. γράφω Μαρτίραν κτλ. προστασίας: στο χφ ίσως και προστασία.*

Το όνειρο τῆς φυλακῆς, που αφηγείται στην αρχή ο Δ., είναι άγνωστο από αλλού. Αντίθετα, τα περιστατικά τῆς μνηστείας, του γάμου και τῆς χηρείας του, των πρώτων χρόνων τῆς μοναστικῆς του ζωῆς και τῆς «Περίοδου» του Τιμίου Σταυροῦ περιγράφονται, συνήθως πιο λεπτομερικά, στον ΚΧ, κεφ. 4-15: «Στίχοι εἰς τὸν λίθον τοῦ μνήματος», f. 186^v-187^r, ἐπαναλαμβάνονται αὐτοῦσιοι, με τὸν τίτλο «Ἐπίγραμμα», στον ΚΧ, κεφ. 4, στ. 143-160 (ἐκεῖ, οἱ ἐξῆς διαφορές: στ. 153 = ἐδῶ, στ. 11: *ἀμὴ αὐτοῦ...* στ. 154 = ἐδῶ, στ. 12: *... συγγενεῖς, ὃ πόση ἀδικία* στ. 159 = ἐδῶ, στ. 17: *... Μαρτίρας, ὁ Θεός μου* στ. 160 = ἐδῶ, στ. 18: *... αὐτὸ καὶ τοῦ ἀνδρός μου*).

Από τα πρόσωπα που αναφέρονται στα σημειώματα: ο *Σίλβεστρος*, Κύριος, εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς σημαντικότερους πατριάρχες Ἀντιοχείας (1726-1766· ο Δ. τὸν μνημονεύει και στον *Ἱστορικὸ Κατάλογο*, ὀ.π., σημ. 10, σ. 89)· ο Γεράσιμος Κρήτης εἶναι ο Κρητικὸς μητροπολίτης *Γεράσιμος Β'* Λετίτζης ἢ Γέροντας (1725-1755)· ο «πρῶτον Κωνσταντινουπόλεως» Κύριλλος εἶναι ο πατριάρχης *Κύριλλος Ε'* (1. πατριαρχία 28 Σεπτεμβρίου 1748-τέλη Μαΐου 1751, 2. πατριαρχία ἀρχές Σεπτεμβρίου 1752-16 Ἰανουαρίου 1757)· ο «ἀπὸ Ζαγοράς Διονύσιος ἱερομόναχος» εἶναι τὸ ἴδιο πρόσωπο με τὸν *Διονύσιο* ἱερομόναχο «ἀπὸ τῆν Πορταριά» (*Ἱστορικὸς Κατάλογος*, ὀ.π., σ. 124-5)· ο πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως *Σεραφεῖμ Β'* βρίσκεται στον θρόνο ἀπὸ τις 22 Ἰουλίου 1757 ὡς τις 26 Μαρτίου 1761· ο «σουλτάν Ὀσμάνης» εἶναι ο *Osman III* (1754-7)· ο *Κωνσταντίνος Νικ.* («Κωνσταντίνουδας») *Μαυροκορδάτος* ηγεμονεύει ἕξι φορές στη Βλαχία (1730, 1731-3, 1735-41, 1744-8, 1756-8, 1761-3) και τέσσερις φορές στη Μολδαβία (1733-5, 1741-3, 1748-9, 1769)· ο *Σκαρλάτος Γκίκας* ηγεμονεύει στη Μολδαβία (1757-8) και στη Βλαχία (1758-61, 1765-6)· ο «σουλτάν Μουσταφά(ς)» εἶναι ο *Mustafa III* (1757-64)· ο Ἰωάννης Θεοδώρου Καλμούκης, γνωστότερος ὡς *Ἰωάννης Καλλιμάχης*, ηγεμονεύει στη Μολδαβία (1758-61). Ἡ «ἀποστασία» τὸν χάνη των Τατάρων στη Μολδοβλαχία (Σεπτέμβριος 1758), και ο κίνδυνος που πέρασε πρὸς στιγμήν τὸ Ιάσιο, περιγράφονται διεξοδικά στον ΚΧ, κεφ. 13, στ. 51-276.

Τινάς: κάποιος· *Μπεσίκτασι* (Beşik taş, «Πέτρα τῆς κοιτίδος»): πρόστιο τῆς Κωνσταντινουπόλης στην ευρωπαϊκὴ ακτὴ τοῦ Βοσπόρου· *Καδήκιοι*, ναὸς *ἀγίας Ἐυφημίας*: ἀρχαία ἔδρα τῆς μητρόπολης Χαλκηδόνος· *ἄγιος*: δεσπότης, ἀρχιερέας· *Τούσλα* (ἢ *Τούζλα*, ἀρχ. Τριάριον, ἐλλ. Ἀλυκαί): χωριὸ στη βιθυνικὴ ακτὴ τῆς Προποντίδας· *ἀνεδέχθη*: βαπτίστηκε· *Χάλκη*, ναὸς τῆς *Παναγίας*: κτίσμα τῆς Μαρίας Κομνηνῆς, που διασώθηκε ἀπὸ τὴν πυρπόληση τῆς μονῆς τῆς Παναγίας κατὰ τὸν 17ο αἰῶνα· *ἱστορισμένοι*: ζωγραφισμένοι, ἀγιογραφημένοι· *Καμινάρης* (caminar): αὐλικὸς τίτλος στις Ἡγεμονίες, χωρὶς συγκεκριμένες ἀρμοδιότητες, τὸν ὁποῖο κατέχει ο Δ. ἀπὸ τοῦ 1743 (μαζί με τὸ ἀξίωμα τὸν ἀρχιγραμματέα τὸν ηγεμόνα τῆς Μολδαβίας και τὸν ἐπικεφαλῆς τοῦ θησαυροφυλακίου)· *εἰκοσιεξ χρόνους... δεκαπτά χρόνων παιδί*: δὲν εἶναι βέβαιο ἀν ο Δ. γεννήθηκε τὸ 1713 ἢ τὸ 1714, ἐδῶ, πάντως, μας δίδεται ἡ ἀκριβὴς χρονολογία τῆς πρώτης ἀναχώρησής του ἀπὸ τὴ Σκόπελο (10 Δεκεμβρίου 1730· πβ. και *Ephémérides Daces*, τ. 1, ὀ.π., σημ. 15, σ. τὸ, τογ')· *ἐκόνεσσα*: στάθμευσα, ἐγκαταστάθηκε προσωρινά ὡς φιλοξενούμενος· *σκευοφύλαξ*: ἐκκλησιαστικὸ και μοναστηριακὸ ἀξίωμα και λειτουργημα, που ἀφορὰ τὴ φύλαξη και ἐπιμέλεια τῶν ἱερῶν σκευῶν, κειμηλίων κτλ. και τὴν ἐπιστάσιά του καθολικῶ· *βόδα*, -ς (voda): ὀσποδάρος, ηγεμόνας στις Ἡγεμονίες· *μπεζαδές* (bezade): γιος μπέη, πρίγκιπα, ευγενῆς· *Μπογδανία*: Μολδαβία· *εἰσόδια*: εἰσόδοι· *δορυφορία*: συνοδεία, πομπή· *ἐμαζιλέθη* (zamazul): ἀπολύθηκε, παύθηκε· *σουλτάνος*: ηγεμόνας, ἀρχοντας· *μαμούδι*: μικρὸ ἔντομο (ἐδῶ: φυλλοξήρα)· *προῖπαντῆ*: προῦπάντηση, υποδοχή.

[V]

f. 181^r [1] Τοῦ αὐτοῦ Κωνσταντίνου Δαπόντε
εἰς τὴν αὐτοῦ ἀρμοστήν.

Ἰδοὺ σήμερον, τῇ δεκάτῃ ἑβδόμῃ Σεπτεμβρίου, μετὰ τὸ ἔλεος τοῦ Παναγάρχου Θεοῦ, μετὰ τὴν εὐχὴν τῆς Παναγίας, μετὰ τὴν εὐλογίαν τοῦ μακαριστάτου ἁγίου Ἀντιοχείας καὶ τοῦ ἁγίου Κρήτης τοῦ νουνοῦ σου, ἔλαβον τέλος οἱ ἀρραβῶνες κατὰ τὸν πόθον σου καὶ τὴν παρακάλεσίν σου· καὶ σὲ ἐπληροφόρησεν ὁ Θεός, εἶπεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ εὐλογημένον, καὶ σὲ ἐχάρισεν ὅλον ἐκεῖνον ὅπου ὅλοι σὰς ἐπιθυμοῦσατε. Λοιπὸν σπουδάσατε νὰ φανῆς εὐχάριστη εἰς μίαν τοιαύτην εὐεργεσίαν, νὰ προσπέσης νὰ εὐχαριστήσης ἐξ ὅλης σου τῆς ψυχῆς καὶ καρδίας· καὶ νὰ δεηθῆς νὰ μᾶς ἀξιώσῃ καὶ νὰ στεφανωθῶμεν μετὰ ὑγείαν, χαρὰν καὶ ψυχὴν καθαρὰν, κατὰ τὸ θέλημά του τὸ ἅγιον. Ἄς παύσουν λοιπὸν πλέον οἱ ἀναστεναγμοὶ σου, ἄς λείψουν οἱ λύπες σου, παρηγορήσου, καλοκάρισε καὶ κοίταξε νὰ εὐαρεστήσης τὸν Θεὸν καὶ τὸν ἀρραβωνιαστικόν σου· καὶ παρακάλει νὰ τὸν κάμῃς καὶ ἄνδρα σου καὶ νὰ τὸν χαρῆς, καθὼς θέλεις καὶ ἀγαπᾷς, ἀμήν. αψμθ', Σεπτ. ιζ'.

[2] Τῇ αὐτῇ.

- Σὰν ἦτον νὰ μὴ βλέπωμεν ὁ ἓνας μας τὸν ἄλλον,
καὶ νὰ λαμβάνωμεν μαζὶ τόσον καμὸν μέγανον,
γιατὶ τόση ἰμιέλεια, γιατί τόσος ἀγῶνας
νὰ λάβῃ τέλος γλήγορα αὐτὸς ὁ ἀρραβῶνας;
- 5 Τὸ κρίμα αὐτό, βέβαια, τούτην τὴν ἀμαρτίαν,
ὅπου μᾶς ἔβαλεν ἡμᾶς σ' αὐτὴν τὴν τυραννίαν,
ἢ θείσα σου νὰ τὸ τραβᾷ, αὐτὴ λόγον νὰ δώσῃ,
καὶ ὁ Θεὸς συγχώρησιν νὰ μὴ τὴν ἀξιώσῃ.
Κὰν τὸ καφάσι δὲν τραβᾷς ἀτὴ σου νὰ ἀνοίξῃς,
- 10 ἄς εἶναι καὶ ἀπὸ μακρὰ, τὸ πρόσωπο νὰ δείξῃς·
f. 181^v βλέπω πὼς ὁμοιάσετε ἀνεψιὰ καὶ θεία,
καὶ εἰς τὰς δύο ἀπονιὰ πολλὴ καὶ ἀσπλαγχνία.
Κοίταξε μετὰ τοῦ λόγου μου, Μαριόρα, νὰ ταιριάσῃς,
ἐπιμελήσου, πάσχισε ἐμὲ νὰ ὁμοιάσῃς,
- 15 γιατί, ξεῦρε, ἢ θεία σου αὔριο σ' ἀπαρνᾶται,
χωρίζετ' ἀπὸ λόγου σου καὶ σὲ ἀπαρτᾶται,
μὰ ἴω, ἂν εἶναι δυνατὸν ν' ἀφήσω τὸ κορμί μου,
ἀφήνω καὶ τοῦ λόγου σου, χρυσή μου Μαριορή μου·
στὸν κόσμον χρόνους ἑκατὸ ἑτοῦτον καὶ ἂν ζήσω,
- 20 τὴν Μαριορίτσα μου ποτὲ δὲν γίνεται ν' ἀφήσω·
καὶ στὸν Παράδεισ' ὁ Θεὸς παγαίνοντας ἐμένα,
ἀπὸ τὸ χέρι βέβαια θεὸ νὰ κρατῶ καὶ σένα.

[3] Τῇ αὐτῇ.

- Ὅταν ἀρραβωνιάσθῃμεν, ἐκείνην τὴν ἡμέραν
 λογιάζω, Μαρριόριτσα μου, ἢ ἴσως τὴν Δευτέραν,
 σὲ ἔστειλα τὸν Θηκαράν, διὰ νὰ διαβάσης,
 Θεὸν τὸν τρισυπόστατον νὰ ἔχῃς νὰ δοξάσῃς·
 5 εἶτα τὸν ὕμνον σ' ἔστειλα, πάλιν, τῆς Παναγίας,
 ὁποῦ ἐσύνθεσα ἐγώ, ἕνεκεν σωτηρίας·
 καὶ πῶς τὰ ἐδιάβασες αὐτὰ δὲν ἀμφιβάλλω,
 μὰ ἴσως νὰ λανθάνωμαι, σὰν ἄνθρωπος νὰ σφάλω.
 Ἴδου σὲ στέλνω σήμερον τὸν Πρόδρομον Κυρίου,
 10 τουτέστι τὴν πανθαύμαστον εἰκόνα τοῦ ἁγίου,
 διότι εἶναι αἶριον ἢ μνήμη τῆς ἁγίας
 f. 182^r συλλήψεώς του τῆς σεπτῆς, τῆς ὄντως θαυμασίας·
 μὲ φόβον οὖν καὶ μὲ χαρὰν δέξου τὴν εἰς τὰς χεῖρας,
 νὰ σ' ἀξιώσῃ νὰ χαρῆς τὸν ἀγαπᾶς ὡς γῆρας·
 15 νὰ εὐφρανθῆς λοιπὸν πολλὰ καὶ νὰ τὴν προσκυνήσῃς,
 μὲ ὕμνους καὶ ἐγκώμια νὰ τὴν δοξολογήσῃς.
 Δὲν ἔχω καὶ τοὺς οἴκους του, μὰ ἤθελα τοὺς στείλω,
 καὶ ἀλησμόνησα προχθὲς γι' αὐτοὺς νὰ παραγγείλω·
 τοὺς καρτερῶ νὰ ἔλθουσι καὶ θέλω σὲ τοὺς στείλει,
 20 γιὰτι ὅσοι τοὺς λέγουσι μ' αὐτὸν γίνονται φίλοι·
 χαρὰ δὲ εἰς τὸν ἄνθρωπον π' ἀξιωθῆ νὰ γένη
 φίλος μ' αὐτὸν τὸν ἅγιον, γιὰτι δὲν ἀποθαίνει.

[4] Τῇ αὐτῇ.

- Ὁ ἥλιος, Μαρριόρα μου, ἐλόγιαζα νὰ λείψῃ,
 ἢ θάλασσα νὰ ξεραθῆ καὶ τὸ νερὸ νὰ στύψῃ,
 ὁ οὐρανὸς νὰ κατεβῆ καὶ μὲ τὴν γῆν νὰ σμίξῃ,
 τὴν ὑπερηφανείαν τοῦ ὁ δαίμονας νὰ ρίξῃ,
 5 ὁ Ἄραψ καὶ τὸ κάρβουνο τὸ χρῶμα του ν' ἀσπίρῃς,
 τὸ φῶς νὰ γίνῃ σκοτεινόν, τὸ χιόνι νὰ μαυρίσῃ,
 ὁ ἄνδρας νὰ γενῆ γυνὴ καὶ ἡ γυναῖκα ἄνδρας,
 οἱ λύκοι νὰ φυλάγουσι τὰ πρόβατα στὰς μάνδρας,
 τὸ φίδι τὸ φαρμάκι του σὲ μέλι νὰ γυρίσῃ,
 10 τὸ ψάρι ἔξω εἰς τὴν γῆν μέρες πολλὰς νὰ ζήσῃ,
 ἀπὸ τὸν κόσμον ἢ φωτιὰ παντάπασιν νὰ σβῆσῃ
 καὶ τὸν ἀέρα τὸ βουνὸ νὰ τὸν περιπατήσῃ,
 f. 182^v σκούληξ νὰ γίνῃ ἄνθρωπος, ὁ ἄνθρωπος σκουλήκι,
 ν' ἀφήσῃ, νὰ μὴ κυνηγᾷ ἢ γάτα τὸ ποντίκι,
 15 ὅλα αὐτὰ ἐπίστευα καὶ ἄλλα νὰ γενοῦσι,
 καὶ εἰς ἐμὲ τὰ χεῖλη σου τὸ ὄχι νὰ μὴ ποῦσι.

- Σύ, ἡ καλὴ Μαριόρα μου, τώρα νὰ μὴ θελήσης
νὰ ἔλθῃς μὲ τοῦ λόγου μου καὶ νὰ συγκατοικήσης,
μὲ τὸ νὰ ἐμολεύθηκεν αὐτοῦ ἡ γειτονιά σου,
20 καὶ εἶσαι ὄλο ὑποπτη καὶ τρέμει ἡ καρδιά σου!
Ἡ σημερινὴ ὑπακοή, Μαριόρα μου, μ' εὐφραίνει,
μὰ αὐριον ἕνας, ἐγὼ θετέον, σὲ τὴν παίρνει
τωρὰ 'ναι προαιρετικὴ, καὶ ζάχαρ' εἶναι, μέλι,
μὰ ὕστερα ἐξάπαντος ὡς χρέος σὲ τὴν θέλει
25 καὶ τώρα ὑπακούουσα ὡς χάριν τὸ γνωρίζει,
μὰ ὕστερα τοῦ λόγου σου ὀλάκαιρην ὀρίζει.

[5] Τῇ αὐτῇ.

Ἐρωτᾶς γιατί τὸ παραθύρι τὸ ἐδικόν μου κλεισμένον; Γιατί εἶναι καὶ τὸ ἐδικόν σου. Ἄν εἰπῆς γιατί εἶσαι κορίτσι ἐσὺ καὶ δὲν θέλεις νὰ σὲ βλέπουν τὰ παλικάρια, λέγω καὶ 'γὼ εἶμαι παλικάρι καὶ δὲν θέλω νὰ μὲ βλέπουν τὰ κορίτσια, καί, καθὼς βλέπεται τὸ κορίτσι ἀπὸ τὰ παλικάρια, ἔτσι βλέπεται καὶ τὸ παλικάρι ἀπὸ τὰ κορίτσια. Ἄν εἰπῆς γιατί εἶσαι ἀρραβωνιασμένη, καὶ ἐγὼ ἀρραβωνιασμένος, καί, καθὼς φοβᾶται ἡ ἀρραβωνιαστικὴ [f. 183^r] τὸν ἀρραβωνιαστικόν, ἔτσι πρέπει καὶ ὁ ἀρραβωνιαστικὸς τὴν ἀρραβωνιαστικὴν. Ἐσὺ ἔχεις γνώσιν, καὶ φυλάγεσαι· καὶ 'γὼ ἄνδρας, καὶ νὰ μὴν ἔχω; Ἴδου ἡ αἰτία ὅπου εἶναι κλεισμένο τὸ παραθύρι. Ἄν λοιπὸν τὸ ἀνοίξῃς σὺ διὰ τὸν ἀρραβωνιαστικόν, τὸ ἀνοίγω καὶ 'γὼ διὰ τὴν ἀρραβωνιαστικὴν. Ἄν ἀγαπᾶς σὺ νὰ μὲ ἰδῆς, τὸ ὁμοιον καὶ ἐγὼ. Εἰ δὲ καὶ σὺ δὲν τὸ κάμῃς, καὶ 'γὼ δὲν τὸ κάνω. Σφαλῆς ἐσὺ; Καὶ 'γὼ. Δὲν ἀγαπᾶς ἐσὺ; Καὶ 'γὼ. Ἐδῶ τώρα λοιπὸν φαίνεται ἡ ἀγάπη σου ἢ τὸ ἐναντίον.

[6] Τῇ αὐτῇ.

- Γιατί σ' ἐμὲ σκληρόκαρδη φαίνεσαι, Μαριορίτσα,
δὲν ἔχεις μάτια νὰ μὲ δῆς ποτὲ κὰν μιὰ ὠρίτσα;
Καὶ ἤξευρε τὸ πὼς μὲ καὶς μέσα εἰς τὴν καρδίτσα,
ἐκεῖ πού πρέπει, χρεωστεῖς νὰ χώνῃς τὴν δροσίτσα·
5 καίγεις μὲ μιὰ πεισματικὴ, μιὰ φλογερὴ φωτίτσα
μίαν σου ἀγαπητικὴ, μὰ συγγενὴ ψυχίτσα.
Ἄν ἀγαπᾶς νὰ ζήσωμεν μιὰν χρυσὴ ζωίτσα,
ἂν ἀγαπᾶς νὰ σ' ἀγαπῶ πλιὸ παρὰ ἀδελφίτσα,
ἄφες αὐτὴν τὴν ἄγριαν καὶ ἄπονην γνωμίτσα,
10 πιάσε αὐτὰ πού σὲ λαλεῖ αὐτὴ μου ἢ γραφίτσα.
Φθάνει, γιατί μετανοᾷς ὕστερα, Μαριορίτσα,
καὶ κάμῃς τὰ ματάκια σου δακρυερὴ βρυσίτσα.
Φθάνει, καὶ δὲν κάνεις καλά, φθάνει σε, Μαριορίτσα,
μὴν ἀλλαχθῆ τὸ ὄνομα καὶ γίνῃ Σμαραγδίτσα·
15 ἀφήνω τὰ ὀνόματα, τ' ἄλλα, σὰν Κατερνίτσα,

καὶ τὸ γλυκὺ, καὶ ταίρι μου λέγω τὴν Ἑλενίτσα

f. 183^v

[7] Τῇ αὐτῇ.

Σὲ ἔγραψα, δὲν μ' ἔγραψες, πράγμα ἀψηφησίας·
εὐθὺς εὐθὺς παρακοή, πράγμα περηφανείας;
Ἵπακοήν, ταπεινώσιν κοίταξε ν' ἀποκτήσης,
ἂν ἀγαπᾶς χρόνους καλοὺς καὶ περισσοὺς νὰ ζήσης.
5 Γράψε, λοιπόν, ἂν ἀγαπᾶς τὸ νὰ σὲ γράψω πάλιν·
εἶδεμὴ, Μαριορίτσα μου, γραφὴν δὲν παίρνεις ἄλλην.

[8] Τῇ αὐτῇ.

Δύο σου στίχους ἔλαβα καὶ ἐκ ψυχῆς ἐχάρην,
γιατ' εἶδα τῆς ὑπακοῆς εὐθὺς εὐθὺς τὴν χάριν·
ἂν ἔβλεπ' ἄλλους δύο τρεῖς, καθὼς ἐγὼ ἐλπίζω,
τὴν τύχην μου ἀληθινὰ ἤθελα μακαρίζω.
5 Μὲ τοὺτους τὴν ὑπακοήν μὲ ἐδειξες γιὰ τὴν ἄγαν,
δεῖξε καὶ τὴν ἀγάπην σου μὲ ὕστερους, Μαριόρα.
Ἐχάρην δὲ καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς πρώτης τῆς γραφῆς σου,
γιατ' εἶναι εὐαγγελικὴ καὶ ὄντως θαυμαστὴ σου·
τέλος καὶ μέση καὶ ἀρχὴ καὶ πάντα σύστασις μας
10 νὰ 'ναὶ τὸ εὐαγγέλιον, λοιπόν, καὶ τῆς ζωῆς μας.
Στοχάσου, Μαριορίτσα μου, μὲ προσοχὴν τὰ γράφω,
ἰδὲς τί ροῦχα νυμφικὰ εὐθὺς εὐθὺς σοῦ ράφω·
αὐτὰ 'ναὶ ὁ καλλωπισμὸς, αὐτὰ ὁ στολισμὸς σου,
αὐτὰ χαίρειτ' ὁ ἄνδρας σου, αὐτὰ καὶ ὁ Θεὸς σου.

[9] Τῇ αὐτῇ.

Φιλτάτη Μαριορίτσα μου, ἀρραβωνιαστικὴ μου,
γλυκύτατόν μου ὄνομα καὶ κόρη ἐδική μου,
f. 184^r ἐξ ὅλης τῆς καρδίας μου πολλὰ γλυκοφιλῶ σε,
ἀσπάζομαι καταπολλά, ἀκριβοχαιρετῶ σε.
5 Λεῖπω ἀπὸ τὸ σπῖτι μας διὰ ὑπηρεσίαν,
μὰ ἔχω εἰς τοῦ λόγου σου ὅλην μου τὴν καρδίαν·
δὲν εἶμαι στὸ Μπεσίκτασι καὶ δὲν σ' ἔχω κοντά μου·
μὰ πάντα μὲ τὴν μνήμην μου σὲ ἔχω ἐμπροστά μου·
ἐμάκρυν' ἀπὸ λόγου σου, δὲν βλέπω τὸ κορμί σου,
10 ἀλλ' ὅμως εἶμαι μὲ τὸν νοῦν παντοτινὰ μαζί σου.
Μή, τὸ λοιπόν, ἐννοιάζεις, τίποτες μὴ λυπᾶσαι,
χαρούμενη, καλόκαρδη πάντα σου θέλω νὰ 'σαι.
Ὁ κόσμος τοῦτος βέβαια ἔτσι τὸ συνηθίζει,
ὁ τροχὸς ταύτης τῆς ζωῆς παντοτινὰ γυρίζει·
15 ἢ φορὰ τοῦτου τοῦ καιροῦ ἔτσι τὸ διορίζει:

- πότε μὲν ἀνταμώνει μας, πότε δὲ μᾶς χωρίζει,
 χωρίζει δὲ σωματικά, μακρύνει τὸ κορμί μας,
 μὰ ὄχι τὴν ἀγάπην μας, ὄχι καὶ τὴν ψυχὴν μας.
 Καὶ τοῦτο, πάλιν, γιὰ καλὸ, γιὰ νὰ ἐπιθυμοῦμεν
 20 ὁ ἕνας μας τὸν ἄλλον μας, καὶ πλιὸ νὰ λαχταροῦμεν,
 καθὼς ἐγὼ ἀφ' οὗ ἐλθῶ θέλεις τὸ καταλάβει,
 γιὰ τὴν χαρὰν ποὺ σὰν μὲ δῆς ὕστερα θέλεις λάβει.
 Ἐγὼ ἴμαι, Μαριορίτσα μου, καλὰ εἰς τὴν ὑγείαν,
 καὶ μὴν ἐννοιάζεσαι ποσῶς, ἔχε καλὴν καρδίαν·
 25 παρακαλῶ δὲ τὸν Θεόν, καὶ τὴν Ἑπεραγίαν,
 νὰ δῖνῃ καὶ τοῦ λόγου σου τὴν ποθητὴν ὑγείαν.
 Τὸν φάλκον μὲ τὸ γράμμα μου στέλνω νὰ ἐρωτήσῃ,
 πῶς εἶσαι στὴν ὑγείαν σου νὰ μὲ πληροφορήσῃ·
 f. 184^v νὰ ἔχω καὶ ἴγὼ γράμμα σου, χρυσή μου Μαριορίτσα,
 30 ἃς εἶναι καὶ δυὸ λόγια, καὶ μία ἀραδίτσα.
 Ἀσπάζομαι καὶ χαιρετῶ τὴν ποθητὴν μας θείτσα,
 οὐ μόνον τὴν Σοφίτσα μας, μὰ καὶ τὴν Εὐσεβίτσα·
 τῆς δὲ γλυκιᾶς μας τῆς μητρὸς πολυφιλῶ τὸ χέρι,
 ποὺ ἠῦρε καὶ σὲ ἔδωκε τὸ ἄξιόν σου ταίρι.

[10] **Τῇ αὐτῇ.**

- Τὴν ἐρχομένην Κυριακὴν, δώδεκα Νοεμβρίου,
 ἤγουν τοῦ Ἑλεήμονος πατριαρχῶν καὶ θείου,
 μὲ τοῦ Θεοῦ τὸ θέλημα εἶναι ν' ἀνταμωθοῦμεν,
 φιλότατη Μαριορίτσα μου, καὶ νὰ στεφανωθοῦμεν.
 5 Πρέπει, συμφέρει τὸ λοιπὸν νὰ ξομολογηθοῦμεν,
 πρῶτον νὰ μεταλάβωμεν καὶ νὰ καθαρισθοῦμεν,
 ἀπὸ τὸν Ἅγιον Θεὸν ἵνα εὐλογηθοῦμεν
 καὶ τῶν πλουσίων δωρεῶν αὐτοῦ ἀζιωθοῦμεν·
 στέλνω, λοιπόν, πνευματικὸν νὰ σ' ἐξομολόγησῃ
 καὶ εἰς τὸ θέλημα Θεοῦ νὰ σὲ καθοδηγήσῃ.
 Θεός, λοιπόν, νὰ προσδεχθῇ τὴν ἐξαγόρευσίν μας
 καὶ νὰ μᾶς δώσῃ σύνεσιν καὶ χάριν στὴν ζωὴν μας,
 δυνάμει τῶν ζωοποιῶν ἀχράντων μυστηρίων
 καὶ ἱκεσίας ὁλωνῶν Ἀγγέλων καὶ Ἁγίων.

Στο χφ, αριθ. 1, τίτλος, αρχικά: *Κωνσταντίνου Δαπόντε...* (οι λέξεις *Τοῦ αὐτοῦ*, με μικρότερα γράμματα, προτάθηκαν σε μεταγενέστερη συμπλήρωση)· νὰ προσπέσης νά... ἴσως καὶ: νὰ προσπέσης καὶ νά... αριθ. 4, στ. 15, αρχικά: *Ὅλα αὐτὰ ἐλό (πιθανότατα:... ἐλόγιαζα)*· στ. 23: *Τῶράνα*· αριθ. 5, αρχικά: *γιατί εἶσαι ἀρραβωνιασμένη, καὶ γὼ εἶμαι ἀρραβωνιασμένος...*· αριθ. 8, στ. 1, αρχικά: *Τοὺς δύο σου...*

Για τα περιστατικά της μνηστευσης και του γάμου του Δ. βλ. και παραπάνω, IV, και ΚΧ, κεφ. 4, στ. 105-26 (εκεί και για τα περιστατικά του συνοικεσίου).

Αριθ. 1, *άρμοστή*: αρραβωνιαστικά: *σὲ ἐπληροφόρησεν*: σε χαροποίησε, σε αξίωσε: *σπούδασε*: φρόντισε, κοίταξε: *καλοκάρδισε*: ευθύμησε, μη στεναχωριέσαι.

Αριθ. 2, στ. 3 *ἡμέλεια*: φροντίδα: *7 θέϊτσα σου*: πρβ. αριθ. 9, στ. 32: *9 κάν*: ούτε καν, ούτε τουλάχιστο: *καφάσι*: δικτυωτό κιγκλίδωμα σε παράθυρο: *ἀτή σου*: εσύ ή ίδια, μόνη σου: *14 ἐπιμελήσου*: φρόντισε: *17 ἂν εἶναι δυνατόν...*: ακόμη και αν...

Αριθ. 3, στ. 2 *λογιάζω*: νομίζω: *3 Θηκαράς*: ο Θηκαράς, ή: *Βιβλίον καλούμενον Θηκαράς, ἐν ᾧ εἰσὶ γεγραμμένοι ὕμνοι: τε καὶ εὐχαὶ εἰς δόξαν τῆς ὑπερυμνήτου καὶ ἀδαιρέτου Τριάδος, Πατρός, Υἱοῦ καὶ Ἁγίου Πνεύματος*, του Αγάπιου Λάνδου, τυπώθηκε επανειλημμένα, από το 1643 κ.ε. (είναι βιβλιογραφημένες οι εκδόσεις των χρόνων 1643, 1683, 1691, 1783, 1833): *5-6*: ο Δ. έχει συνθέσει πολλούς ὕμνους στην Παναγία, ένα μάλιστα βιβλίο του αποτελείται αποκλειστικά από τέτοιους (*Ἐγκόλιον Λογικόν...*, τελειωμ., ίσως, 1767, δημοσ. 1770: για ανάλογους ὕμνους σε άλλα έντυπα και χειρόγραφα βιβλία του, βλ. πρόχειρα στο βιβλιογραφικό σημείωμα του E. Legrand, *Ephémérides Daces*, τ. 3, Παρίσι 1888, σ. XXXIX-LXXXIV: για τα τροπάρια που γράφει ο Δ. στη φυλακή, και περιέχονται στο χφ Βυτίνας 1, βλ. *εδώ*, σημ. 9): *11-12*: η «Σύλληψις» του Προδρόμου γιορτάζεται στις 23 Σεπτεμβρίου, επομένως η ἔμμετρη επιστολή του Δ. γράφεται στις 22 Σεπτεμβρίου 1749: *14 τόν*: αυτόν που: *17 οἴκοι*: οι μετρικά ὅμοιες μεταξύ τους στροφές ενός κοντακίου που ακολουθούν ὕστερα από το τροπάριο-προοίμιο.

Αριθ. 4, στ. 1 *νὰ λείμη*: να εκλείψει, να σβήσει: *2 νὰ στύψη*: να εξατμιστεί, να στεγνώσει: *11 παντάσσι*: εντελώς: *19 ἐμολεῦθηκεν*: μιάστηκε, λερώθηκε: *20 ὕποπτι*: ανήσυχη, γεμάτη υποψία: *22 θετέον*: ας υποθέσουμε.

Αριθ. 6, στ. 10 *γραφίτσα*: επιστολή, ραβασάκι: *12 δεν μεταβάλλω* την υποτακτική του χφ: *14-16* δεν ξέρουμε αν η παιγνιδιάρικη απειλή του Δ. στις «δοσμένες» ομοιοκαταληξίες αντιστοιχεί σε συγκεκριμένα πρόσωπα-αντίζηλες της Μαρφόρας (βλ. πάνω, ΚΧ, κεφ. 4, στ. 119-20).

Αριθ. 7, στ. 1 *πράγμα ἀψηφισίας*: πράγμα, δείγμα αδιαφορίας, περιφρόνησης.

Αριθ. 8, στ. 1 κ.ε.: δεν γνωρίζουμε τίποτε για τις απαντήσεις αυτές της Μαρφόρας: *6 ὕστερους*: επόμενους: *9 σύστασις*: στήριγμα: *11 τά*: αυτά που: *12 ράφω*: ράβω.

Αριθ. 9, στ. 4 *καταπολλά*: πολύ: *7 Μπεσίκτασι*: πρβ. παραπάνω, IV: *11 ἐννοιάξεσαι*: μπαίνεις σε ἔγνοια, στενοχωριέσαι: *15 φορά*: κατεύθυνση, τροπή: *διορίζει*: ορίζει, κανονίζει: *17 μακρύνει*: απομακρύνει: *24 ἔχε καλήν καρδίαν*: ευθύμησε, μη στενοχωριέσαι: *27 φάλλκος*: γεράκι, πουλί-ταχυδρόμος: *33 τῆς μητρός*: της μητέρας της Μαρφόρας, Φεβρωνίας.

Αριθ. 10, στ. 11 *ἐξαγόρευσις*: εξομολόγηση.

[VI]

- f. 185^r [...] *ἐδιάβασα μὲ δάκρυα καὶ εἶπα: «Παναγία, σὺ φώτισόν με εἰς αὐτό, Κυρία μου Μαρία».*
Καὶ βλέπω εἰς τὸν ὕπνον μου πὼς εἰς τῆς Παναγίας τὸ ἅγιονμόστηρο, τῆς Εὐαγγελιστρίας,
 5 *τὸ πατρικόν μου, βρέθηκε ἔστεκα ἐπροσκυνοῦσα*
ξεσκούφωτος, λαχταριστός, ὁποῦ τὴν ἐδιψοῦσα
ἀπὸ πολλῆς νὰ τὴν ἰδῶ, ὄντας ὕστερημένος
χρόνους πεντέξ ἀπὸ αὐτὴν, καθ' ὃ ξενιτεμένος.
Ἐκεῖ θωρῶ καὶ ἔρχεται τάχα ὁ τραπεζάρης
 10 *(ὦ Παναγία Δέσποινα, μεγάλη σου ἡ Χάρις*

καὶ μέγα σου τὸ ἔλεος τοῖς ἐπικαλουμένοις
τὸ ἅγιόν σου ὄνομα θερμῶς καὶ δεομένοις)
καὶ λέγει μου: «Ἐλα νὰ φᾶς, ὅπου σὲ καρτεροῦσιν
οἱ ἀδελφοὶ στὴν τράπεζαν, καὶ γιὰ νὰ σὲ ἰδοῦσιν».

- 15 Ἐγὼ εἶπα: «Δὲν ἔρχομαι, ἐὰν δὲν προσκυνήσω
τὴν Παναγίαν, ὡς ποθῶ, καὶ νὰ τὴν ἐφιλήσω».
Ἐπῆγε μὲ τὸν λόγον μου· καὶ νά, καὶ ἦλθε πάλιν:
«Καὶ καλὰ ἔλα» μοῦ μιλεῖ μὲ βίαν του μεγάλην.
«Καὶ τί φαγί» ἐρώτησα «ἔχουν;»· αὐτὸς γυρίζει
20 καὶ μ' ἀποκρίνεται εὐθύς: «Χταπόδι μὲ τὸ ρύζι».
«Ἄς φάγουν» εἶπα του ἐγὼ «καὶ μὴν ἀργοποροῦσι,
μένει καὶ γιὰ τοῦ λόγου μου, καὶ μὴ μὲ καρτεροῦσι».
Ἔστερα μοῦ τραπέζωσεν, ἀφόντις εἶχα πάγει,
ἐλιές καὶ χταποδόρυζο, ὡς εἶπε, κ' εἶχα φάγει.
25 Καὶ εἰς αὐτὸ ἐξύπνησα, μὲ τοῦτο διδαγμένος
πὼς πρέπει νὰ μὴν ἀρτυθῶ, καὶ εὐχαριστημένος·
f. 185^v καὶ ἔτσι δὲν ἀρτύθηκα, καὶ μὲ τῆς Παναγίας
τὴν χάριν καὶ τὸ ἔλεος ἔτυχον τῆς υἱείας.

Το κείμενο ἔχει διορθώσεις του Δ. σε δύο σημεία: στ. 4 αρχική γραφή: τὸ μοναστήριον ἡμῶν...· 5, αρχική γραφή: εἰρέθηκα καὶ ἔστεκα καὶ τὴν ἐπροσκυνοῦσα.

Στο τέλος του στιχοῦργήματος σημειώνεται ο αριθμὸς 48, που αποτελεί πιθανότατα τον συνολικὸ ἀριθμὸ των στίχων του.

Ο Δ. φεύγει γιὰ πρώτη φορά ἀπὸ τὴ Σκόπελο στὶς 10 Δεκεμβρίου 1730· ὕστερα ἀπὸ τὴν κουρά του σε μοναχὸ καὶ τὴ μετάβασή του στὴ Σκόπελο, στὶς 6 Νοεμβρίου 1756, ξαναφεύγει ἀπὸ τὴ μονὴ τῆς Ευαγγελίστριας τὴν 1 Μαΐου 1757 (βλ. ΚΧ, κεφ. 5, στ. 283-306). Το ὄνειρο που περιγράφεται ἐδῶ μπορεῖ νὰ χρονολογηθεῖ πιθανότατα στα 1762-3 («χρόνους πεντέξ» ὕστερα ἀπὸ τὴ δεύτερη ἀναχώρησή του), ὅταν ο Δ. βρίσκεται στὴν Κωνσταντινούπολη (ἀπὸ το 1760 ὡς το 1764, βλ. ΚΧ, κεφ. 9). Ἡ ἀρρώστια του Δ. δὲν αποκλείεται νὰ εἶναι ἡ ἴδια με αὐτὴν που ἀναφέρεται στὸν ΚΧ, κεφ. 9, στ. 289-90 («θυμοῦμαι στὸ Ἐγρὶ Καπὶ ἐγὼ εἶχ' ἀρρωστήσει, / σὲ σπὶτι ἐκοιτάχθηκα ἐνὸς πτωχοῦ, νὰ ζήση!»): πβ. καὶ Ἱστορικὸς Κατάλογος, ὅ.π., σημ. 10, σ. 180.

Γιὰ τὴ μονὴ τῆς Ευαγγελίστριας βλ. Γαλίτης, ὅ.π., σημ. 1, ὅπου καὶ βιβλιογραφία.

Στ. 6 λαχταριστός: λαχταρισμένος, φοβισμένος· 8 καθ' ὃ: ἐπειδὴ· 9 τραπέζης: μοναστηριακὸ λειτούργημα, τραπέζοκόμος· 18 καὶ καλὰ: σώνει καὶ καλὰ βία: βιασύνη· 23 τραπέζωσεν: παρέθεσε γεῦμα· ἀφόντις: ἀφού, ἀφού πρώτα· 26 νὰ μὴν ἀρτυθῶ: νὰ μὴν φάω μὴ νηστήσιμο φαγητό, νὰ κρατήσω νηστεία.

Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Γιώργος Κεχαγιόγλου